

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

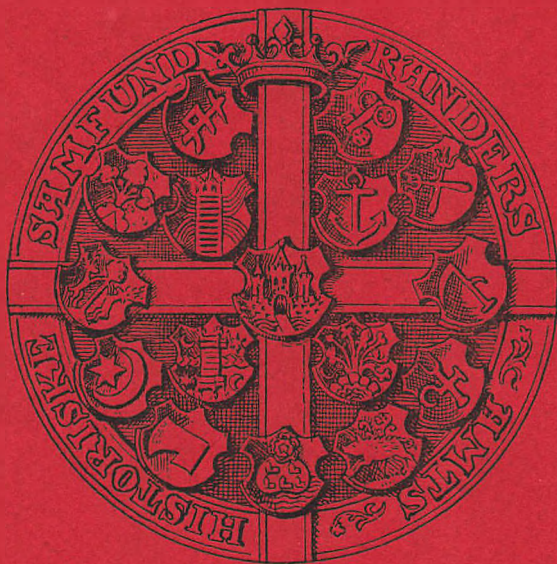
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

399.

N. R. ESTRUP

OPLYSNING OM
FREDSKOVSFORHOLDENE
I FJELD SKOV

UDGIVET AF

TILLÆG TIL AARET 1942

N. R. ESTRUP

OPLYSNING OM
FREDSKOVSFORHOLDENE
I FJELD SKOV

RANDERS
C. J. RYE'S BOGTRYKKERI
1943

UDGIVELSEN ER BEKOSTET
AF
I. B. S. ESTRUPS OG REGITZE HOLSTENS
FOND

Nord.

Udsnit af Videnskabernes Selskabs Kort fra 1789 over Dronningborg og Kalø Amter.
Maalestoksforhold 1 : 120.000.

Ejendommens Grænser skønmæssigt indlagt med sort Linie.

Lov Nr. 164 af 11. Maj 1935 om Skove, der i mangt og meget bygger paa de samme Principper, som er nedfældet i Skovforordningen af 27. Sept. 1805, giver ikke blot, som Forordningen af 1805 ogsaa gjorde det¹, Regler om Fredskoves Behandling, men tager ogsaa Sigte paa at faa konstateret, hvilke Skove, der er Fredskove, og hvilke Skove, der ikke er undergivet Fredskovspligt. Efter Lovens Ordlyd skulde en saadan Konstatering kunne tænkes at finde Sted i Løbet af en overskuelig Aarrække, idet det er Lovens Hensigt at lade Konstateringen knytte sig til Ejerskifte.

Enhver Skovejer maa da være interesseret i, hvis ikke for sin egen Skyld, da for Skovens Fremtids Skyld, at søge tilvejebragt Oplysninger om, hvorvidt de ham tilhørende Arealer, der er eller har været skovbevoksede, er Fredskov eller ej.

Siden jeg i 1934 overtog Fjeld Skov, har jeg forsøgt, ved Gennemgang af en Del Arkivmateriale, at fremskaffe nøjagtige Oplysninger over, hvilke Arealer af Fjeld Skov, der er Fredskov, og hvilke Arealer af samme, der ikke er belagt med Fredskovspligt.

Af Hensyn til andre Skovejere, som paatænker tilsvarende Undersøgelse, skal jeg blot bemærke, at det, at et Skovareal staar til Ager og Engs Hartkorn, intet afgør med Hensyn til Fredskovspligt², ligesom det, at der i Matrikulen for den paagældende Ejendom er noteret: »Fredskov«, ikke behøver at betyde, at den paagældende Skov er Fredskov, idet en senere Ophævelse af Fredskovspligten ikke altid er blevet noteret i Matrikulen.

Ved de Undersøgelser, jeg har maattet foretage, og som navnlig har været foretaget i Matrikulsdirektoratet, Rigsarkivet og Lehnskontrollen, har jeg imidlertid gennemgaaet en Del Materiale, som næst at være afgørende for ovennævnte Fredskovsspørgmaal synes

¹ L. C. Borup, den danske Landboret § 21 (Udgaven fra 1880) udtaler:

»Paa den Tid, Forordningen af 1805 udkom, henlaa den største Del af Landets Skove i et Fælleskab, der fremtraadte under mange forskellige Former, idet enten Flere i Forening ejede den hele Skovgrund med derpaa værende Bevovning, eller Nogle ejede Skoven, medens Andre havde Græsningsretten i samme. Endelig kunde det ogsaa forekomme, at Nogle ejede Overskoven, Andre Underskoven og atter Andre Græsningen.

Det heromhandlede Fælleskab var naturligvis til Hinder for en ordentlig forstmæssig Behandling af Skovene, og Frdn. 1805 Kap. I bestemte derfor, at det med enkelte Undtagelser, jfr. §§ 7 og 10, skulde ophøre inden 5 Aar.«

² E. Mørup, Samling af collegiale og ministerielle Cirkulærer og Skrivelser m. m. Side 144—146.

mig at indeholde Oplysninger, som kan have Interesse for en videre Kreds.

Disse Oplysninger har jeg søgt at opstille, saaledes at de kan komme til nogenlunde at give Indblik i, hvorledes Skovforordningen af 27. Sept. 1805 var blevet »respekteret« forsaavidt angaar Fjeld Skov, da denne Skov i Midten af forrige Aarhundrede blev samlet paa en Mands Haand.

I den af Randers Amts historiske Samfund udgivne Aarvog for 1920 har Ejeren af Skaføgaard, cand. theol I. Estrup¹ skrevet en Afhandling om Skaføgaard, og Forfatteren omtaler, at hans Fader, Konseilspræsident I. B. S. Estrup², i Aarene 1855—62 sammenkøbte Fjeld Skov, og han redegør for Grunden til disse Skovkøb (I. B. S. Estrups store Interesse for Skovdyrkning).

I det følgende skal jeg give dels en kort Oversigt over selve Købene, dels en Redegørelse for de enkelte Skovskifters Tilstand paa Købets Tid, saavidt dette lader sig gøre med det gennemgaaede Materiale som Grundlag.

Købene.

- A. Ejeren af Holbækgaard, Forstkandidat A. T. H. Mourier-Petersen³ solgte Matr. Nr. 21 e i Mariemalene, af Skovskjoldshartkorn 3 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk., til Ejeren af Skaføgaard, Forstkandidat I. B. S. Estrup, for en samlet Købesum af 5.000 Rigsdaler Rigsmünt.

Købesummen betaltes kontant, og Skødet, der er dateret Holbækgaard den 20. Juni 1855, blev læst i Rougsø, Sønderhald og Østerliisberg Herreders Ret den 18. December 1855⁴.

I Skødet opgives der intet Areal for den solgte Ejendom, men den betegnes af Sælgeren saaledes: »de mig efter Skjøde fra afg. Kapitain Ammitzbølls⁵ Arvinger af 5. Juni 1852 tinglæst 22. Juni samme Aar og fra min daværende Medejer const. Kongl. Skovrider Neergaard⁶ af 15. Juni 1852 tinglæst 22. Juni s. A. paa bemeldte Holbækgaard Hovedgaard m. m. tilhørende Fredskove i Mariemalene Sogn.....«.

¹ Jacob Estrup, født paa Skaføgaard ²⁷/₉ 1870, død sammesteds ³⁰/₃ 1941, cand. theol., Ejer af Skaføgaard 1907—39.

² Jacob Brønnum Scavenius Estrup, født i Sorø ¹⁶/₄ 1825, død paa Kongsdal ²⁴/₁₂ 1913, Forstkandidat, Landmaaler, Ejer af Kongsdal fra 1846—1907, af Skaføgaard 1852—1907, og af Fjeld fra denne Ejendoms Sammenkøb til 1907.

³ Adolph Tobias Herbst Mourier-Petersen 1828—1912. Forstkandidat, Etatsraad, Ejer af Holbækgaard fra 1852 til 1893.

⁴ Pantebog XXXIII — Folio 558.

⁵ Rasmus Ammitzbøll, født ⁸/₇ 1765, cand. jur. og Ejer af Holbækgaard 1791—1850, død 1850.

⁶ Th. Neergaard, Medejer af Holbækgaard 1850—52.

Den paagældende Ejendom, der bestaar af 2 Lodder, er ifølge Matrikulens Dokumenter noteret som Fredskov og havde paa Købets Tid en geometrisk Størrelse af $330\frac{12.250}{14.000}$ Tdr. Land.

Arealet har ikke været udstykket siden Købet og staar fremdeles med Skovskylds-Hartkorn som ovennævnt og med geometrisk Areal $182,5180$ hecтар.

- B. Ejeren af Holbækgaard, Forstcandidat A. T. H. Mourier-Petersen, solgte nedennævnte Ejendomme i Marie Magdalene Sogn til Ejeren af Skaføgaard, I. B. S. Estrup.

Sælgerens Adkomst er som under A) ommeldt.

Skødet, der er vedhæftet Jordebog for det solgte Gods, er dateret Holbækgaard den 20. Juni 1855 og tinglæst i Rougsø m. fl. Herreders Ret den 18. December 1855¹.

Købesummen, der udgjorde 10.000 Rigsdaler Rigsmønt, blev betalt kontant.

De solgte Ejendomme, der var Fæstegods i Marie Magdalene Sogn og Holbækgaard tilhørende, betegnes i Skødet saaledes:

	Matr. Nr.	Ager og Engs Hartkorn				Gammel- skat	
		Td.	Skp.	Fdk.	Alb.	Rbd.	Skil- ling
1) En Bondepige ² i Klemstrup Bye overdraget i Fæste til Søren Jensen efter Fæstebrev af 10. December 1824, thinglæst 7. Januar 1825	20 a	8	5	2	0 $\frac{1}{2}$	37	30
2) En Bondegaard ibid. overdraget i Fæste til Christen Therkildsen efter Fæstebrev af 15. November 1849, thinglæst den 26. s. M.	20 b	8	7	1	1 $\frac{1}{4}$	37	30
3) Et Sted »Rosenborg« kaldet i Mariemalene overdraget i Fæste til Søren Nielsen efter Fæstebrev af 21. Sept. 1832	21 a	1	7	3	2	3	40
4) En ubebygget Jordlod i Mariemalene fraskilt Mtr. Nr. 4 (og Mtr. Nr. 21 d) til Forening med anden Bondejord	4 b	0	6	1	1	6	2
5) En ditto ditto ibd. fraskilt Mtr. Nr. 21 d til Forening med Holbækgaard Fredskov	21 f	0	0	1	0 $\frac{3}{4}$		18
6) En do. ibd. fraskilt Mtr. Nr. 21 b, ligeledes til Forening med Fredskovene	21 g	0	1	3	2 $\frac{3}{4}$		
7) Et Hus, »Meilborghuset«, Mariemalene Bye og Klemstrupgaarde ..	21 c	0	2	3	2 $\frac{1}{2}$		
		21	0	1	1 $\frac{3}{4}$	84	24

Se Noter Side 6.

Landgilde svarede den under 1) nævnte med 30 Rigsdaler, 1 Skp. Tyttebær og 1 Aarhus og 1 Randers Rejse og 1 Td. Rug. Den under 2) nævnte svarede Landgilde som 1), dog svarede han 2 Td. Rug. Den under 3) nævnte svarede Landgilde med 13 Rigsdaler og $\frac{1}{2}$ Td. Rug.

Efter Chr. V's Matrikul stod disse Ejendomme saaledes:

Ager og Engs Hartkorn 9 — 2 — 2 — 1

Skovskyld 4 — 1 — 2 — 1

Den solgte Ejendom havde paa Købets Tid en Størrelse af $613\frac{10,390}{14,000}$ Tønder Land, eller omregnet i hec­tar: 338,5240.

Disse Arealer har, siden Købet, gentagne Gange været Genstand for Udstykning, ligesom ogsaa Jernbaneanlægget Randers—Ryomgaard har berørt dem.

C. Ejeren af Stenalt Gaard og Gods, Jægermester Rudolp Bruun³ solgte nedennævnte Ejendomme i Marie Magdalene Sogn til Ejeren af Skaføgaard, I. B. S. Estrup, nemlig:

1) En Skovstrækning

Mtr. Nr. 23 a	Hartkorn	Ager og Eng	Gammelskat
Mariemalene	0 Td. 1 Skp. 2 Fdk. 2 $\frac{1}{2}$ Alb.		} 15 Rdl. 12 Sk.
Mtr. Nr. 23 b			
ibidem	3 — 5 — 1 — 1 —		

2) Skovfogedstedet Mtr.

Nr. 6 Pindstrup	0 — 2 — 0 — 0 $\frac{1}{4}$ —	} 2 Rdl. 6 Sk.
Mtr. Nr. 11 f		
ibidem	0 — 0 — 2 — 1 $\frac{1}{2}$ —	

Skødet, der er dateret Stenalt den 18. September 1856, blev tinglæst i Rougsø m. fl. Herreders Ret den 30. s. M.⁴

Købesummen, der udgjorde 5500 Rigsdaler Rigsmynt, blev betalt kontant.

Skødet angiver ingen Størrelse i geometrisk Maal paa de solgte Ejendomme, men paa Købets Tid havde de en Størrelse af $248\frac{11,970}{14,000}$ Tønder Land, eller omsat i hec­tar: 137,2740.

¹ Pantebog XXXIII — Folio 556.

² At der i Originalen staar Bondepige i Stedet for Bondegaard kan formentlig kun bero paa en Skrivefejl. Skødet har ingen Retsanmærkning. Skøde og Pantebogen (Landsarkivet i Viborg) udviser ligeledes »Bondepige«; Retskriveveren har dog sat et Kryds i Protokollen, men ikke givet nogen nærmere Anmærkning.

³ Kammerherre, Hofjægermester Rudolph Brunn 1820—1906, Ejer af Stenalt 1847—1906.

⁴ Pantebogen XXXIII — Folio 678.

Disse Arealer har, siden Købet, været Genstand for Udstykning.

- D. Besidderen af Stamhuset Estrup¹, Kammerherre, Lehns greve Jørgen Scheel², solgte til Ejeren af Skaføgaard, I. B. S. Estrup, nogle Skove og Skovgrunde, som tilhørte Stamhuset, nemlig: 1) de saakaldte Bjerge, 2) Bredskiftet og 3) Smalskiftet.

Ved Oprettelsen af Købekontrakten, der er dateret: Estrup den 23. November 1856, var de paagældende Arealer ikke selvstændigt matrikulerede, men udgjorde en Del af Mtr. Nr. 22 a Klemstrup Ejerlav, Marie Magdalene Sogn.

Udstykningen approperedes ved Indenrigsministeriets Skrivelse af 20. Marts 1860, og de nævnte Arealer skyldsattes under Mtr. Nr. 22 f Klemstrup, Marie Magdalene Sogn af Hartkorn 1 Td. 5 Skp. 1 Fdk. 1½ Alb., uden Gammelskat.

Skøde udfærdigedes paa Gl. Estrup den 3. Juli 1862, tiltraadt af Lehnskontrollen den 23. Oktober s. A., og Tinglæsning fandt Sted ved Rougsø m. fl. Herreders Ret den 20. Januar 1863³.

Som et Kuriosum kan bemærkes, at det originale, i mit Væрге værende Skøde, lyder paa Mtr. Nr. 22 b, hvilket aabenbart er en Skrivefejl. (Skødet har ingen Retsanmærkning!)

Købesummen udgjorde 10.300 Rigsdaler Rigsmynt og blev afgjort ved, at Køberen den 7. Juni 1857 udstedte Panteobligation til Stamhuset.

Ejheller dette Skøde angiver det geometriske Maal paa de overdragne Arealer, men det fremgaar af Sogneprotokollen for Marie Magdalene Sogn⁴, at Mtr. Nr. 22 a blev delt i Mtr. Nr. 22 a og 22 f, og at sidstnævnte Lods Størrelse i geometrisk Maal var 5429,550 Kvadratalen⁵. I Stamhusets Salgsansøgning til Lehnskontrollen anføres Arealerne at være store godt 380 Td. Land, hvilket ogsaa var rigtigt, da Arealerne var store $387\frac{11,550}{14,000}$ Tønder Land, eller omsat i hectar: 213,9330.

- E. Cand. pharm. Carl Vium, der i Henhold til Skøde af 19. August 1855, tinglæst den 21. s. M. var Ejer af Store Bøjstrup Skov, solgte ved Købekontrakt af 4. Marts 1861, den nævnte Skov til I. B. S. Estrup.

¹ Stamhuset Estrup blev oprettet $28\frac{3}{5}$ 1697 af Benedicte Margrethe Brockdorff, Enke efter Jørgen Scheel til Sostrup (det nuværende Benzøn) og Ulstrup m. m.

² Lehns greve Jørgen Scheel 1827—1889, Besidder af Stamhuset Estrup fra 1855.

³ Pantebogen XLII — Folio 753.

⁴ (Matrikuldirektoratet). Pagina 49.

⁵ Udstykningsjournal Nr. 1860/493 (Rigsarkivet).

Skøde blev skrevet paa Skaføgaard den 28. Juni 1861 og tinglæst i Rougsø m. fl. Herreders Ret den 2. Juli 1861¹.

Matrikuls Nr. for Arealet (det er Mtr. Nr. 2 h Store Bøjstrup, Marie Magdalene Sogn) nævnes ikke, men Skoven betegnes som Store Bøjstrup Skov i Marie Magdalene Sogn med Gammelskat 8 Rigsdaler 72 Skilling og med Ager og Engs Hartkorn 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.

Købesummen var 5400 Rigsdaler, som blev afgjort ved

1) kontant at betale	450 Rigsdaler
2) Indfrie Obligation til Viborg Sparekasse for 1950	—
3) udstede Obligation til Sælgeren for	3000 —
	5400 Rigsdaler

Den udstedte Panteobligation paa 3000 Daler blev af Vium den 7. April 1862 transporteret til Proprietær P. Hviid til Sorvad og blev indfriet i December 1867 og aflæst i Retten den 7. Jan. 1868.

Ej heller ved denne Ejendomsoverdragelse nævntes det overdragne Areals geometriske Størrelse.

Dets Størrelse var $233 \frac{6.490}{14.000}$ Tønder Land, eller omsat i hectar: 128,7840.

Udstykning af Bøjstrup Skov har ikke senere fundet Sted.

For at lette Oversigten over disse Køb hidsættes en kort Opstilling, udvisende Areal, Hartkorn og Købesum.

Navn	Areal		Købesum	Hartkorn
	Tdr. Ld.	hectar		Td. Skp. Fdk. Alb.
A) Holbækgaard Skov	$330 \frac{12.250}{14.000}$	182.5180	5000 Rdl.	Skovskylld 3 = 5 = 1 = 0
B) — Bøndergods m. m.	$613 \frac{10.390}{14.000}$	338.5240	10000 =	Hartkorn 21 = 0 = 1 = 1 ³ / ₄
C) Stenaltskiftet	$248 \frac{11.970}{14.000}$	137.2740	5500 =	4 = 1 = 2 = 2 ¹ / ₄
D) Gl. Estrup Skifterne	$387 \frac{11.550}{14.000}$	213.9330	10300 =	1 = 5 = 1 = 1 ¹ / ₂
E) Bøjstrup Skov	$233 \frac{6.490}{14.000}$	128.7840	5400 =	0 = 4 = 2 = 2
Ialt:	$1814 \frac{10.650}{14.000}$	1001.0330	36200 Rdl.	Hartkorn 27 = 4 = 0 = 1 ¹ / ₂ Skovskylld 3 = 5 = 1 = 0

¹ Pantebogen XXXXI — Folio 340.

Nord.

Se Side 8.

<i>Holbækgaard Skov</i> (2 Lodder)	er mærket 1.
<i>Holbækgaard Bøndergods</i> (3 Lodder)	— 2.
<i>Stenaltskiftet</i> (1 Lod)	— 3.
<i>Gl. Estrup-Skifterne</i> (2 Lodder)	— 4.
<i>Bøjstrup Skov</i> (1 Lod)	— 5.

Maalestoksforhold 1 : 40.000.

Det ses heraf, at den Pris, Køberen betalte, har været 1135 Daler pr. Tønde Hartkorn og 1367 Daler pr. Tønde Skovskylds Hartkorn, eller, hvis man vil hæfte sig ved det geometriske Maal ca. 20 Daler pr. Tønde Land.

Naar man betragter foranstaaende Købesummer, maa der gøres opmærksom paa, at I. B. S. Estrup købte den Mtr. Nr. 20 b Klemstrup paahvilende Konge- og Kirketiende for 900 Daler ved Skøde af 15. Juni 1870, læst 10. Jan. 1871¹ af Christen Therkildsen af Klemstrup, der havde arvet Tienden efter sin Moder, Mette Kathrine Pedersdatter, Enke efter Therkild Christensen, hvis Adkomst til Tienden var læst 10. Januar 1826, og at I. B. S. Estrup ligeledes købte den Paul Nielsen af Astrup tilhørende Konge- og Kirketiende af Rosenborg for 150 Daler. Dette Skøde er dateret 9. Aug. 1863 og læst 22. Sept. 1863². Sælgeren (Gaardejer Paul Nielsen af Astrup) havde købt Tienden af Paul Paulsen af Klemstrup Mark ved Skøde læst 11. Sept. 1860³.

Disse Tiendekøb maa i Virkeligheden lægges til Købesummerne for Jorden, som svarende til Hæftelser paa Ejendommen.

Vedrørende Holbækgaard Fredskov.

Holbækgaards Ejer, Kaptajn Ammitzbøll, blev, da han ikke havde efterkommet de i Skovforordningen af 27. Sept. 1805 indeholdte Bestemmelser om Fredskoves Indhegning, afkrævet en Udtalelse desangaaende. Han svarede Herredsfogden i Randers, gennem hvem Forespørgslen var ham tilstillet, ved en Skrivelse, dateret Holbechgaard d. 23de Martii 1819 saaledes⁴:

»I Følge Deres Velbaarenheds Skrivelse af 16de denne Maaned foranlediget af Amtets requirerede Erklæring, hvorfor Holbechgaards Skove i Field ifølge Indberetningerne for 1818 ej ere indhegnede og deri gresses; giver jeg mig den Ære at afgive: Holbechgaards Skov ligger i Fælledskab med Gammel Estrup Skove; bestandig har jeg ønsket dette Fælledskab hævet, og har derfor for mange Aar siden talt til Major Landinspektør Krey⁵ om at faa mine Skove opmaalte og udskiftede. Han sendte 1805 en Lieutenant Fischer som da maalte for ham til mig for at begynde Opmaalingen af Skovene som han og gjorde i 3 Dage men den udbrudte Krig kaldte ham til hans Regiment

¹ Pantebogen L — Folio 589.

² Pantebogen XLIII — Folio 228.

³ Pantebogen XXXX — Folio 432.

⁴ Sjælland, Fyen og Jyllands Forst-Journal IV Nr. 958₁ (Rigsarkivet).

⁵ Kaptajn (senere Major) Knud Krey, Landmaaler ¹⁸/₄ 1787, Landinspektør ¹⁷/₁₁ 1790, Stiftlandinspektør ²²/₆ 1819. Død ⁴/₆ 1820 (62 Aar gammel).

og Majoren var og i Krigens Aar belagen med militaire Forretninger.

Matrikul Forretninger har beskjeftiget andre Landmaalere saa jeg ingen anden har kunnet faae her i Landet.

1818 har Major Krey igjen vist lovet mig at opmaale og udskifte mine Skove men andre Forretninger hindrede ham at begynde før i November f. A., nu har han vist lovet mig at fuldføre Opmaalingen og Udskiftningen i denne Sommer.

Der græsses i Skoven af 3 Gaardfæstere og en Boelsmand Holbechgaard tilhørende, hvortil de har Ret efter gamle Fæstebreve, men af Fremmede græsses ei i Skovene thi ved Udskiftningerne ere Lodseierne foreenede om at hvers Bønder skulde gresse i deres Hosbonders Skove, og denne Græsning af Fæstebønderne vil ophøre ved Udskiftningen af Skoven da de kan udlægge Iord for Græsningsretten de har efter Fæstebrevene. Holbechgaard d: 23de Martii 1819.

ærbødigst
Ammitzbøll.

ST:

Hr. Justitz Raad Stadfeld¹

i Randers.«

Som af Kaptajn Ammitzbøll lovet opmaalte Major Krey Holbækgaard Fredskov i Aaret 1819, og Majoren sendte Kaptajn Ammitzbøll sit Forslag ved Skrivelse af 9. Dec. 1819²:

»Efter Deres Velbaarenheds Begiæring, har ieg opmaalt Klemstrup Mark, med tilgrænsende Field-Skov, udi Mariemalene Sogn, Sønderhald-Herred, ved Skovens Opmaaling har ieg bragt i Erfaring at samme bestaar af Enkeltstaaende Bøge og nogle faae Eege Træer, uden nogen under Skov, med Jorden Begroet med Lyng over En Alen Lange som forhindrer en Naturlig Opvæxt af det nedfaldende Frøe, og hvor dette ikke er Tilfældet er Lyngen af Brendt, Trærnes Bark Beskadiget og disse uden Grøde; paa Vestre siide af Skoven er nogle smaae Ege og Bøge Porrer i den miss fortrøgste Opvæxt, da samme er udsat for den Norden og Vesten Vind uden nogen Lye; Dets aarsag indseer jeg ikke, som ukyndig i Forstvæsenet, hvor noget til Freds-Skov til hensigtsmæssig Nytte kan udtages; min Ærbødige Begiæring er derfor at Deres Velbaarenhed ville Behage at indgaae med en Forestilling til Am[t]et, om, at samme i giennem det Høikongelige Rentekammer ville foranstalte en Forstkyndig Mand Beordret, der i Forening med Amtes Landvæsens Kommission kunde Bestemme, hvor og om nogen Fredsskov til Nytte kunde Udlægges. —

Grenaae den 9de Decb. 1819.

Ærbødigst
Krey.«

¹ Snæbjørn Asgersen Stadfeldt, født ²⁹/₉ 1753 i Island, død ²³/₁₁ 1840 i Randers. Dr. jur. (Göttingen). Justitsraad. 1791—1804 Byfoged i Randers, til 1819 Herreds foged i Rougsø m. fl. Herreder, 1796—1804 Raadmand i Randers, 1804—19 Borgmester s.steds.

² Sjælland, Fyen og Jyllands ForstJournal IV — 1287_b (Rigsarkivet).

I Overensstemmelse med Major Kreys Forslag skriver Kaptajn Ammitzbøll 9 Dage senere¹ til »det højkongelige Amt« i Randers med Anmodning om at udvirke beordret en Forstmand til i Forening med en Landvæsenskommission at besigtige Skovene paa Aastedet med Henblik paa at bestemme, om der kunde udlægges noget til Fredskov, men Amtmand Stemann² udtaler i Promemoria af 24. Dec. 1819 til det kgl. Rentekammer³: »Da der forhen efter Sigende skal have staaet god sluttet Skov paa bemeldte Iordstrækning, hvilken ved ulovlig Hugst og Ufred er bleven ruineret, saa skulde ieg ærbødigst formeene, at der ikke er nogen Grund til at bevilge denne Begiæring men at vedkommende bør gives den Besked, at der i Henseende til Skovens Udskiftning skal forholdes efter Forordningen af 27. Sept. 1805«.

Rentekammeret sendte den 12. Feb. 1820 Sagen til Overførster Wiinholt⁴ med Anmodning om en Udtalelse over Sagen, og Overførsteren foretog i Foraarsmaanederne 1820 en Besigtigelse af Skoven og afgav den 14. April 1820 nedenstaaende Erklæring over Skovens Tilstand⁵:

»Underdanigst Promemoria!

Ved underdanigst at remittere de mig af det høie Kollegium tilstillede Dokumenter Holbechgaards Skove i Randers Amt betræffende skulde jeg ikke undlade underdanigst at melde, at jeg i Følge det Kongelige Rentekammers Skrivelse af 12te Februar d. A. har giennemseet bemeldte Skove og maae i Henseende til sammes Beskaffenhed give mig den Ære at indberette følgende:

I den saakaldte Field Skov har Holbechgaard 2de Skovskifter Marie Magdalene og Clemstrup Skovskifter kaldede, der adskilles ved et fra Syd til Nord løbende langt smalt Skifte, Estrup tilhørende, saaledes som medfølgende Karte /: Ejeren Hr. Kapitain Ammitzbøll laante mig, med Begiæring om, at faae det snart tilbage /: viser.

Den østlige Deel eller Marie Magdalene Skiftet har en betydelig Udstrækning saavel i Længden fra Rosenb[or]g til Aalborghuus som i Bredden fra Skiellet langs Estrup Skifte til Marie Malene Vej, men naar de betydelige Hedestrækninger og Tørvemoser fraregnes som dels omgive dels giennemkrydse Skoven saa bliver Skovarealet som Kartet viser ikke betydeligt

¹ Sjælland, Fyen og Jyllands ForstJournal VI — 1287^a (Rigsarkivet).

² Kammerherre Chr. Ludvig v. Stemann, født 21/7 1791, konstitueret Amtmand over Randers Amt 1818, Amtmand over Randers Amt 1820—27, 1827 Amtmand over Sorø Amt, 1847 Stiftamtmand over Aalborg Stift og Amtmand over Aalborg Amt, Ejer af St. Restrup, død 23/6 1857.

³ Sjælland, Fyen og Jyllands ForstJournal IV — 1287^{a—b} (Rigsarkivet).

⁴ Claus Edvard Wiinholt 1777—1833, Skovrider paa Petersgaard Distrikt, senere Bestyrer af 1. Kronborg Distrikt, 1810—1816 Overførster ved Grevskabet Laurvig i Norge. Derefter Overførster (til sin Død) paa Frijsenborg.

⁵ Sjælland, Fyen og Jyllands ForstJournal IV — Nr. 1512 (Rigsarkivet).

og naar hertil kommer at dette i Almindelighed er meget tyndt bevoxet med korte for det meste toptørrede Bøge og enkelte aldeles udgaaede Eege, at Skovbunden derved overalt er bevoxen med høi Lyng hvorimellem kuns hist og her sees smaae krumpne Eegepurrer, at Skovild midt igiennem den bredeste og bedste Deel af Skoven har ved at antænde Lyngen beskadiget en Mængde Træer ved Roden, hvoraf endeel ere borthuggede og flere beskadigede staae tilbage, saa bliver den Deel af Skiftet som kan fortiene Navn af Skov saare ubetydelig, og neppe findes i den hele Strækning et Skovhoved paa 4 à 5 Tdr. Land hvor Skoven er saa sluttet, at man ved Indfredning kunde vente tilstrækkelig naturlig Opvext!

Den vestlige Deel af Holbechgaards Fieldskov, eller Clemstrup Skiftet har som Kartet viser et endnu mindre Skovareal. Det nordlige Skovhoved, nordvest for den store Brentmose har endeel Eege og Bøge Opvæxt, der vel ikke staar i den bedste Fremvext, men dog for det meste er naaet over Kreaturenes Bid og som hist og her staar nogenledes sluttet. Herimellem staaer enkelte gamle Træer der i Almindelighed have en bedre Vext end i fornævnte Skifte, hvilket saa meget mere lader formode en god Jordbund her, som Vegetationen ellers i Almindelighed er mindst god mod Skovens vestlige Udkant. Den høitliggende Sneer paa den Tid Undersøgelsen skeedte tillod i øvrigt ingen nøjere Undersøgelse af Jordbundens Beskaffenhed. Vest og Sydvest for dette Skovhoved findes som Kartet viser en smal Strækning ung Opvext uden gamle Træer. Her er Opvexten fremmeligere og mere sluttet, og paa Grund heraf rankere. Mere sydlig viser Kartet en Skovstrimmel der løber sydost mod Estrup Skiftet. Denne har saare enkelte forkrøblede gamle Træer, der ere aldeles uskikkede til Besaaning, hvorunder allene sees høi Lyng. —

Sydvestlig for Brunmose Veien mellem denne og Meilborghuus er det eneste Skovhoved i Skoven, som staaer saaledes sluttet med frugt bærende Træer, at deri mueligens ved stræng Fredning, samt ved Lyngens Ophukning hist og her, kunde fremmes Opvext. Det heele som ansees tjenlig dertil vil imidlertid neppe udgiøre 10 Tdr. Land, og da Jordbunden som sandig og bevoxen med Lyng er aldeles uskikkert til Dige, saa vil sammes Indhegning falde vanskelig, om ikke umelig paa anden Maade, end ved et Riisgierde af Bøgeqvass, der kuns afgiver et høist maadeligt og uforsvarligt Hegn.

Hugsten i ovenanførte Skovskifter har, saavidt som af Stødene kunde sees, ikke været betydelig i de senere Aar, og det som hugges tages for det meste af udgaaede og toptørre Træer, samt i den af Skovbrand beskadigede Strækning. Kuns enkelte Steder fandt jeg, at Udviisning var foretaget i de tættere Skovhoveder og med mere Føie kunde skeet af de enkelte Træer.

Skoven er iøvrigt godt bevogtet for Tyvehaand ved de 3 paa dens Udkanter boende Skovfogder i Rosenb[ø]rg, Aalborghuus og Meilborghuus, især naar disses Distrikter af

Eieren efter hans nærværende Bestemmelse vorde mere hensigtsmæssigen fordeelte.

Den aarlige Udviisning i Skoven er efter Eierens Op-
givende:

til Præsten i Holbech	24	Læs	Træe
» Degnen ibid.	6	»	»
» 18 Hoveriegiørende Bønder hver 3 Læs	54	»	»
» 11 Friebønder hver 1 Læs	11	»	»
Eierens eget Forbrug	48	»	»

Ialt 143 Læs

samt 3 à 4 Eege til Tømmer.

Desuden holdtes aarlig, da Brændet var i Priis, een Auction paa 40 til 50 No. til 100 à 120 Læs som under nærværende lave Brændepriser ei mere finder Sted.

I Skoven finder følgende Græsningsrettighed sted:

Præsten i Marie Magdalene til 16 Kreature

1 Gaardmand og 1 Boelsmand ibid. ubestemt Antal

2 Gaardmænd i Clemstrup og

3 Skovfogder ligeledes, hvoraf Gaardmændene betale Skovskyld efter deres Hartkorn.

Dersom Skoven skulde udskiftes og vedkommende Græsningsberettigede skal nyde Skovgrund udlagt efter Anordningerne, til Græsning, ligesom og Eieren af Estrup Skiftet, da skal vederlægges Skov paa den vestlige Kant, for at Holbechgaards Skifter kunde vorde samlede, da er det meget at befrygte at Skoven paa eengang vorder saa indskrænket at Eieren til Holbechgaard i Tiden vil savne det fornødne Brændsel og Gavntræ, som nu ved sparsommelig Huusholdning, i det mindste ej snart, kan befrygtes, og den Skov som blev tilbage efter at Græsningslodderne vare ryddede ville alligevel vorde uskikket til Indfredning, om denne end der kunde tænkes muelig. En mere hensigtsmæssig Behandling af Holbechgaards Skifter formener Undertegnede underdanigst, det derimod vilde være, om Skoven fremdeles forblev uudskiftet, paa den Maade, at Eieren forpligtede sig til at lade den ovenmeldte vestlige Deel af Skoven strængt bevogte, indtil Opvexten der fuldkommen var voxet frem over Kreaturenes Bid, og paa samme Maade eller mueligvis ved et Slags Indfredning af Riisgierde lod frede det ved Meilborghuus beliggende ovenomhandlede Skovhoved indtil lignende Opvext der maatte befindes, hvor enkelte Træer efterhaanden som de befandtes at staae til Hinder for Opvexten kunde benyttes.

Imidlertid maatte de meest sluttede Skovstykker i Marie Magdalene Skiftet skaanes for Hugst, og kuns de enkelt staaende og tørre Træer hugges der. Naar den vestlige Del da i sin Tid igien, uden Skade, kunde overlades til Græsning, kunde de nogenledes sluttede Skovstrækninger i dette Skifte forsøges fredede paa samme Maade og det nærværende Skovareal blev da nogenlunde conserveret og Skovejeren derved mere betrygget for Savn af det fornødne Gavntræ og Brænde for Fremtiden.

Foruden de ovenmeldte Skifter befindes paa Clemstrup Mark sønden for Rosenborg nogle Skovstrimler betegnet a bestaaende af vel sluttede ranke Riisbøge og unge Eege, i frodig Vext. Disse behøve ingen Indhegning, da Træerne ere af den Alder og Størrelse at de ej kunde beskadiges af Creature, for unge, til at burde hugges og for at kunne besaae Jordbunden igien, samt staae saa sluttet og godt, at de ved Fredning ej kunde tænkes bedre. Desuden, om noget heraf skulde indhegnes, burde alt samles under een Indhegning, og de aabne Agere besaaes og beplantes, der vilde møde den Hindring at disse bestaae af matrikuleret Jord.

Endnu har Holbechgaard et Stykke Skov, Holbechgaards Skov kaldet, der paa den medfølgende Indberetning om denne Gaards Skov er bemærket under Litra a, men da denne fornemmelig skal bestaae af Elle og kuns er angivet for at være 10 à 11 Skiepper Land stor, samt desuden ligger 3 Mile fra ovenomhandlede Skove, saa fandt jeg det ufor nødvendent at foretage en Reise didhen, som jeg haaber af det høie Kollegium naadigst vil billiges!

Kraghlund d. 14de April 1820.

underdanigst
Wiinholt.«

Rentekammeret udtaler derpaa den 8. Juli 1820¹, at Udskiftning maatte skee mellem Ejerne, men Indfredning, vilde Kammeret indstille, maatte bortfalde.

Herefter synes der at være Stilstand i Sagen indtil 1823, hvor der optages Udskiftningsforretning af Holbækgaards Andel i Fjeld Skov, afhjemlet i Rougsø med flere Herreders Ret den 11. November 1823² hvortil slutter sig Udskiftningsplan, dateret Rosenborg den 4. November 1823³.

Disse Forretninger, som ganske vist synes lange, indeholder dog saa meget til Sagens rette Forstaaelse, at de maa medtages her i sin Helhed, idet et Uddrag af samme ikke synes at kunne gengive Indholdet fuldt ud godt.

Udskiftningsforretningen ¹¹/₁₁ 1823.

»27 Rigsbankskilling Sølv.

Betales med 41 Skilling.

Taxations-Forretning.

Mandagen den 27 October 1823 indfandt vi underskrevne Sognefoged Paoul Adam i Koed og Skovfoged Rasmus Press af

¹ Journal IV — Nr. 1583 (Referat i Sjælland, Fyen og Jyllands Forst-Journal VII — Nr. 125; Rigsarkivet).

² Sjælland, Fyen og Jyllands Forst-Journal C. ad V:831 og Jylland, Lolland og Møens Landvæsens Journal 1823 Nr. 1829^c og 1824 Nr. 256^d (Rigsarkivet).

³ Sjælland, Fyen og Jyllands Forst-Journal C. ad V:831 og Jylland, Lolland og Møens Landvæsens Journal 1823 Nr. 1829^b m. fl. (Rigsarkivet).

Kragelund os i Rosenborg og ifølge Udmeldelse fra Rougsøe, Sønderhald og Østerlisberg Herreder af 14 October. Efter Veiledning af Landinspektør Offersen og i samtlige Vedkommendes Overværelse i Hensigt til Udskiftning af Fællesskab taxerede Holbechgaards Skove samt et Skovskifte gammel Estrup tilhørende saaledes:

Taxation
mod 24.

Holbechgaards østre Skovspart eller alt østen for gammel Estrup Skiftet deraf ansees 16 Tdr. Land nødvendig til et Høveds Græsning saaledes som de nu befindes med Skov paa — og naar Skoven blev borthugget vilde Græsningen aftage fordie at Grunden da vilde blive tættere bevoxet med Lyng og følgelig Skjønnes at 20 Tdr. Land da vilde blive nødvendig til et Høveds Græsning. Et Høveds Græsning skjønnes at være af værdie med $\frac{1}{3}$ af en Tøndelands Indtægt af bedste Jorder — følgelig er 16 Tdr. Land med Skov i Henseende til Græsningen af lige Værdie med $\frac{1}{3}$ Td. Land bedste Jorder og derfor kan ansættes til Taxten	$\frac{1}{2}$
Naar Skoven borttages er Græsningen paa 20 Td. Land af Værdie med $\frac{1}{3}$ Td. Land bedste Jorder og derfor tilkommer Taxten	$\frac{2}{5}$
Hvilke Taxter anses som passende og gjældende for Skovgrunden over hele Holbechgaards østre Skovpart. Derimod naar Jorderne bleve rydede og gjort beqvem til Dyrkning, skjønner vi at den som Ager Jorder betragtet, ikke kunde formedelst sin ringe Bonitet ansættes høiere end som til Taxten	2
Græsningen af lille Hjortdalsmoese, Storehjortdalsmoese Sultenmoese og Birkemoese samt øvrige smaae Moser, ansættes til Taxten	$\frac{1}{4}$
Gammel Estrup Skiftet.	
Græsning anslaaes at være af bemeldte Beskaffenhed: nemlig med Skoven paa til	$\frac{1}{2}$
naar Skoven blev borthugget	$\frac{2}{5}$
Moserne	$\frac{1}{4}$
Holbechgaards vestre Skovspart eller vesten og sønden for den Brentmoese. Formedelst at Skoven her ere tættere end som paa det førstmeldte saa ansees Græsningen at være omvendt mod det første, nemlig med Skoven paa de 20 Tdr. Land til et Høveds Græsning og derfor i dette Tilfælde ansættes til Taxten	$\frac{2}{5}$
men dersom Skoven blev borttaget, da 16 Tdr. Land til et	

	Taxation mod 24.
Høveds Græsning, og derfor i saa Fald ansættes til Taxten	1/2
Naar Jorden blev rydet eller gjort beqvem til Opdyrking da som Agerjorden betragtet ansættes til Taxten.....	3
Den Brændtmoese som Græsning.....	1/4
gammel Estrup Skiftet som rydet eller gjort beqvem til Opdyrking og da som Agerjorden betragtet kan ansættes til Taxten	2
Moeserne og Heden østen og norden om Skoven ansættes til	1/4
Pindstrup Mænds Agerjorder sønden for gl. Estrup Skovskifte	
deraf 3/4 Deel fra nordre Ende	8
1/4 Deel sønder	4
I Hensigt til disses Magelæg, taxeres det ve[s]terste af Klemstrup Mark hvoraf fra nordre Side 1/4 Deel	4
3/4 sønder	6
Mosen sønder for	1/2

hvilket efter bedste Skjønnende er udført saaledes som vi til Tingepaa lovbefalet Maade vil bekræfte og afhjemle.

Som overværende Landinspecteur

Officersen¹.

Med ovenstaaende Taxation [erklærer] jeg mig tilfreds.

Ammitzbøll.

ligeledes

C. Thygesen²

Sognepræst.

Paa Stamhusets Estrups Vegne

Møller.

At vi som Fæstere og formentlig Græsningsberettigede ere fornøiet med Taxeringen dette erklæres herved.

Therkild Christensen.

Søren Jensen.

Niels Simonsen.

Rasmus Jacobsen.

Jens Sørensen.

Mads Rasmussen.

Rasmus Maarup

med paaholdt Pend.

Fremlagt inden Rougsø etc. Herreders Ret

den 11 November 1823.

Reiersen³.

¹ Niels Officersen, Landmaaler $9/8$ 1797, Landinspektør $9/12$ 1801, Stiftslandinspektør i Aarhus Stift $10/2$ 1827, død $28/2$ 1856 (89 Aar gl.).

² Christian Thygesen, født 1775, cand. theol. $22/10$ 1799, ordineret til Marie-Magdalene $27/9$ 1802, til Hasle, Skeiby og Lisbjerg $29/12$ 1826, død $18/2$ 1833.

³ Andreas Ludvig Reiersen, født $27/3$ 1787, 1820 Herredsfoged i Rougsø, Sønderhald og Østerlisbjerg Herreder, Birkedommer og Skriver i Stamhuset Rosenholm Birk, 1821 tillige Birkedommer i Holbækgaard Birk, Justitsraad, død $9/9$ 1850 i Randers.

Se Side 12.

Parti fra »Husbjerget« (fot. 1942).

Det er det Skovhoved, Overførster Wiinholt omtaler, som »for det meste er naaet over Kreaturerne Bid, og som hist og her staar nogenledes sluttet«.
Højde c: 20 m.

Synsmændene der tilbød sig at afhjemle Forretningen, bleve paa lovbealet Maade præpareret til Eeds Aflæg hvorefter de med Eed bekræftede at Forretningen var afholdt efter deres bedste Skjønnende og Overbevisning.

Retten hævet.

Reiersen.«

Udskiftningsplanen ^{4/11} 1823.

»P L A N

eller Forslag, hvorefter Deelingen eller Udskiftningen af Holbechgaards-Skove, Fjel-skove kaldet, i Mariemalene Sogn foretages i Henseende til vederlag for Græsningen til de Græsnings-berettigede:

1. Da den vestre Skovspart, eller vesten og sønden for den saakaldte Brændt møese, for en stor Deel især hvor ingen Over-skov findes bestaar af ung Opvext af Eege og Bøge, saa at samme vanskeligen eller ikke med vished ville kunne taxeres til nogen bestemt Værdie, fordi dette var i en tiltagende Tilstand; derimod bestaar det Estrup tilhørende Skovskifte af gl. Træer som til deels udgaaede, og kuns lidet opgrøde, saa at dette befindes i aftagende Tilstand; thi formeente Hr. Capitain Ammitzbøll at han ikke kunde være tient med at dette nemlig Estrup Skiftet blev vederlagt med hiint eller udlagt med det vestre eller sydvestre Skiæl i Holbechgaards vestre Skovspart; og da nu efter angivende ingen haver græsnings ret deri eller tilegner sig den til Afbenyttelse; saa at Estrup Skiftet kan antages til bestandig værende Skov i det hele; saa foreslaaes at dette Skovskifte bliver liggende som det nu befindes uden forandring.
2. Da Skovgrunden ved Taxeringen er befunden af den Beskaffenhed, at i den Ostre Skovspart vild Græsningen tabe og i den Vestre Skovspart vilde den kuns lidet vinde ved Skovens borthugning; saa vilde derefter kuns blive til Fredning eller bestandigværende Skov saa meget som kunde indtage en tredie Deel af Græsningen eller Omtrent den tredie Deel af den nu værende Skovgrund, og hvorefter hele den Ostre Holbechgaards Skovpart og tillige lidet over den tredie Deel af den vestre maatte borttages; saa at ikkun to tredie Deel af den vestre Skovspart vilde blive til Fredning eller bestandig Skovs vedligeholdelse; saa foreslaaes at det stykke af Skoven som bliver borttaget, derpaa bliver Grunden Ryddet og gjort bequem til Dyrkning, hvilket for ventes, at Skov-Eieren og de Græsnings-berettigede blive eenige i at antage.

Den vestre Skovspart hvorpaa befindes betydelig Opvext, bliver da i det hele til bestandig værende Skov og desuden omtrent to tredie Deele af den Østre Skovspart fra Nordre Side hvorpaa og findes en deel ung Opvext saa at omtrent den tredie deel af den Østre Skovspart vilde blive at udlægge til de Græsnings-berettigede efter fore gaaende udførte Taxering af Jorderne, betragtet som optaget til Agerbrug. hvilket Støkke foreslaaes at udlægges fra søndre Side i den Østre Skovspart eller østen for Estrup-skiftet hvori ingen eller ubetydelig ung Opvext findes og hvilket Støkke da vilde udgiøre som sagt omtrent en tredie deel af Holbechgaards Østre Skovspart eller omtrent en Siette deel af Holbechgaards Skove i det Heele. hvis vedkommende Skoveier og Græsnings berettigede ikke paa end maade endnu skulde kunde foreenes om at et mindre Støkke af Skoven bliver borttaget for at vedderlægge eller tilfredsstille de Græsnings berettigede.

3. De agerjorder som Gaardbeoerne i Pindstrup Bye af Estrup Gods have inde i Klemstrupgaardes Mark; men er til grændsende foran benævnte det Estrup tilhørende Skovskifte, foreslaaes at udlægges fra den vestre Side af Klemstrup Gaardes Jorder næst op til Rasmus Maarup Huuses Jorder. hvis vedkommende Ønsker det og ere eenige i at disse Jorder blive Omlagte.

Forvalteren Krigsraad Møller fra Estrup erklærede i anledning af forestaaende i 1ste og 3di[e] Post at da Kapitain Ammitzbøll ikke kunde være tient med det Estrup Hovedgaard tilhørende Skovskifte blev omlagt, saa fandt han sig og tilfreds med at det blev beliggende uden forandring; men hans Paastand var derfor at de agerjorder som Gaardbeoerne i Pindstrup Bye af Estrup Gods have inde i Klemstrup Mark men er bemelte Skovskifte tilgrændsende ogsaa blev beliggende saaledes som de nu befindes, saa at ingen forandring skeer med de Estrup Hovedgaard eller gods underliggende Eiendomme; hvilket Kapitain Ammitzbøll og indvilgede.

Hr Pastor Thygesen ansaae sin Græsningsret i Holbechgaards Skov af saa liden værd at han hidetil ikke havde benyttet den, derimod manglede Mariemalene Præstgaard Tørveskiær, desaarsag foreslog Hr. Thygesen til vederlag i steden for denne græsningsret af Hr. Kapitain Ammitzbøll som Skoveier at faa udlagt til Præstembedet et Stykke Tørvemoese; hvilket forlangende Kapitain Ammitzbøll tilstoed ham; og blev dette Støkke betegnet paa Kortet til begge Parters Tilfredshed, hvorefter det siden paa Marken bliver at udsætte, hvilket Støkke Tørvemose er af $7\frac{1}{2}$ Tøndelands Størrelse

Omtrent, under navn af Hedemoesen og er beliggende østen for Skoven.

Anlangende Holbechgaards Fæsteres for meentlige Græsnings rett i Skoven var Capitain Ammitzbøll af den Formeening at hans Fæstebønder i Klemstrup og Mariemalene som havde en stor deel Opdyrkede Skovjorder i brug ikke burde have nogen videre Ret til Græsning i Skoven og var af den Meening at de frafaldt denne Paastand paa grund af foranførte og for at spare Skovens borthugning saa vidt mueligt. Fæsterne Erklærede dem hermed tilfreds imod at beholde de forhen opdyrkede Skoviorder og saaledes gandske frafaldt ald Paastand til græsning i Skoven eller anden vederlag derfor.

Huusmand Rasmus Maarup fragaaer det Støkke Jord som han har opbrudt inde i Skoven; men derimod tillægges han et Støkke Hede sydvestlig i Skoven af omtrent 4re Tønderlands Størrelse næst norden for hans Huus paa Klemstrup Mark.

Mads Rasmussen Skovfoged i Aalborghuset tillægges Heden Norden for Skoven omkring ved og imellem agerjorderne til hans iboende Stæd.

Skovfoged Niels Simonsen i Rosenborg tillægges Heden ved Stædet sydøst Skoven og et Støkke af Skovgrunden fra den søndre Side i den Ostre Skovspart efter en linie som paa Kortet blev betegnet. men hvilket Stykke dog ikke maae være tilfulde saa meget eller saa stort et Støkke som til væderlag for Græsningen i Skoven som ageriorder betragtet kunde bor[t]hugges for at spare Skovens formindskelse saa meget mueligt i betragtning af at grunden er saa ringe af værdie at den næsten taber sig gandske ved at borthugge Træerne.

Paa dette Støkke forbeholdt Eieren sig Ret til at borttage Træerne efter haanden ligesom han det behøvede til eget og godsens forbrug eller hovedgaarden Holbechgaards fornødenhed og til udvisning til bønderne. —

Jens Kudsk i Mariemalene tillægges Heden og Moserne imellem hans ager jorder sydost for Skoven samt i nord til, og vesten for det Præsten Thygesen tillagte støkke mose.

I Øvrigt bliver Skoven frietaget for græsning indbegrebne de moser som falder inde i Skoven eller deri gjøre indhukker men hvilke moser allene bliver at afbenytte til Tørveskiær efter Eierens Paa-visning.

Da det nu saaledes herved er Bestemt at græsningen i Skoven herefter ophører og de formeentlige græsnings berettigede tilfredsstillet, hvilket saa med samtlige vedkommendes underskrift Bekræf-

tes. og hvorefter denne Plan Indstilles til Det Kongelige Rentekammers forventede Approbation.

Rosenborg den 4de November 1823.

Offersen. Ammitzbøll. C. Thygesen. Møller.
Rasmus Iakupsen. Iens Sørensen. Søren Iensen.
med paaholdt Pen.

Niels simonsøn.

Mads Rasmusen.

Terkel Christensen.
Rasmus Maarup
med paaholdt Pen.«

Den udarbejdede Plan af ⁴/₁₁ 1823 forelægges Overførster Wiinholt ved Rentekammerets Skrivelse af 10. Jan. 1824 og Overførsteren tilbagesender Sagen den 20. samme Maaned¹ og udtaler:

»Underdanigst Promemoria!

Ved indsluttet at tilbagesende de mig med det Kongelige Rentekammers naadige Skrivelse af 10de dennes tilstillede Documenter Planen til Udskiftningen af Holbechgaards Andeel af Field Skov i Randers Amt betreffende, tilligemed det hosfulgte Kort over bemeldte Eiendom, skulde jeg ikke unnlade underdanigst at melde: At det ei af bemeldte Udskiftningsplan kan skjønnes at andet er bestemt at udlægges til de Græsningsberettigede end Hede hvorpaa ingen Skov findes, med Undtagelse af det som eragtes udlagt til Skovfogden Niels Simonsen i Rosenborg, hvorpaa der tildeels findes tyndtstaaende gamle Bøgetræer uden Opvæxt.

I den af mig med Blyant indsinglede Post desangaaende heder det »Skovfogden tillægges Heden ved Stedet sydøst for Skoven og et Stykke [af] Skovgrunden fra den søndre Side i den østre Skovspart efter en [Linie] som paa Kortet blev betegnet«. Men herpaa findes 3de Blyantslinier dragen fra Øster til Vester. Ved den sydligste c d afskjæres ubetydeligt af den med Træer bevoxne Skovgrund, ved den mellemste a b endeel mere, og ved den nordligste e f endnu mere. Hvilken af disse der formenes at skulde vorde Grændsen for Niels Simonsens Vederlag for Skovgræsningen findes ikke oplyst. Det var unægtelig bedst for Skoven om det var den førstnævnte, da der jo muligvis ved Fredning kunde komme nogen Opvæxt under de gamle Træer forinden deres totale Afgang, men formodentlig skal vel Linien a b være den gjeldende, da Linien e f synes at være overstrøget, dog, om ogsaa dette er Tilfældet, skulde jeg underdanigst formene, at om Skoven end var bleven udskiftet paa fuldkommen anordningsmæssig Maade, saa vilde den til Fredning bestemte Deel upaatvivlelig bleven langt mere formindsket end ved nær-

¹ Sjælland, Fyen og Jyllands Forst-Journal V:860 og Jylland, Lolland og Møens Landvæsens Journal 1824 Nr. 256^a (Rigsarkivet).

værende Plan, som derfor, hvis Niels Simonsen virkelig maatte tilkomme saa megen Skovgrund udlagt for sin Græsningsret som foreslaaet, synes antagelig.

Kraghlund d. 20de Januari 1824.

underdanigst
Wiinholt.«

Kammeret approberer den 31. Juli 1824¹ Planen med Paalæg om at besørge Skovens Fredning, og ved Kammer-Skrivelse af 2. Juli 1825² paalægges Indhegning inden Aarets Udgang, men Kaptajn Ammitzbøll anholder den ⁶/₁₀ 1825 Rentekammeret om Fritagelse for Hegnspligt af Hensyn til Skovens højst ufordelagtige Figur, hvorhos han anfører, at der ogsaa mangler Materialer til Hegn.

Efter forskellig Correspondance mellem Amtet, Rentekammer og Ejeren kommer 21. Feb. 1827 kgl. Resolution³, der tillader at Indhegning undlades, naar Skoven fredes ved Vogtning og Ejerne ere ansvarlige for Skader, der skeer ved Kreaturer.

Det er et trist Billede, disse Oplysninger giver om Skoven; det er naturligvis vanskeligt nu med Nøjagtighed at søge de i 1820 bevoxede Arealers Størrelse fastslaaet; men skal man i store Træk danne sig et Skøn over, hvorledes Skoven har set ud dengang — og desværre savnes Billeder, saavel Tegninger som Malerier med Motiv fra disse Skovgrunde — synes Forretningen af 1820 at sige: En Skovgrund, der overalt var bevoxet med høj Lyng, tyndt bevoxet med toptørre Bøge og udgaaede Eege og hist og her i Lyngen Buskads-er af Egepur. Opvæxt har der kun været Tale om paa Husbjerget, og ned langs Randersbjergene mod Meilborghuset, hvor det største Skovhoved, værd at frede, fandtes, men dette Hoved var kun 10 Td. Land, samt »Skovstrimler«ne paa Klemstrup Mark, bevoxet med Riisbøge og unge Ege.

Holbækgaard Fredskov var, som ovenfor anført, 330 Td. Land, men selve »Skoven«, hvis man tør anvende denne Betegnelse, har været meget større, idet den ikke blot omfattede den nu til Fredskov udlagte Strækning, men ogsaa de Strækninger, som ved Udskiftningen blev overladt de græsningsberettigede, jfr. Udskiftningsplanen af 1823.

Disse Strækninger har ikke været ubetydelige, men ogsaa her gælder det, at det nøjagtige geometriske Maal ikke nævnes. En Undtagelse gøres dog med Hensyn til den Tørvemose, som blev Præsten udlagt, idet den opgives til: omtrent 7½ Tønde Land, og

¹ Sjælland, Fyen og Jyllands Forst-Journal V=1040 (Rigsarkivet).

² s.steds V=1448 (Rigsarkivet).

³ » VI=502 (»).

den Lod, der udlægges Husmand Rasmus Nielsen Maarup af Meilborghuset, idet den ham tildelte Lod angives til omtrent 4 Tønder Land. Men med Hensyn til de øvrige Lodder, nævnes der ikke nogen Størrelse, og man maa derfor, hvis Arealet skal findes, søge at støtte en Antagelse bl. a. paa den senere Matrikulering.

Med Hensyn til de opdyrkede Skovjorder, som blev overladt de to Fæstebønder i Klemstrup, synes det nær at antage, at de opdyrkede Skovjorder, og de i og udenom værende Skovstrimler tilsammen er identisk med det senere Mtr. Nr. 20 a Klemstrup, altsaa godt 97 Tønder Land, ligesom det ligger nær at antage, at »Heden nord for Skoven omkring ved og imellem agerjorderne til hans iboende stæd« i hvert Fald har omfattet det senere Mtr. Nr. 21 g, altsaa godt 83 Td. Land.

Det Areal, der blev udlagt Skovfogden i Rosenborghuus, Niels Simonsen, er sikkert det senere som Mtr. Nr. 21 n betegnede Areal, stort c: 77 Tønder Land, og det Jens Kudsk i Marie Magdalene udlagte Areal synes at være det senere Mtr. Nr. 21 d og 21 m Klemstrup, tilsammen c: 40 Tønder Land.

Hvorvidt disse Antagelser er ganske rigtige kan ikke med Bestemthed siges; men efter Udskiftningskortet, som Landinspektøren brugte i 1823—25, synes det i hvert Fald tilnærmelsesvis rigtigt. Nogen Afkræftelse har jeg ikke kunnet finde i Arbejdsjournalen for Sønder Hald Herred.

»Skoven« maa saaledes, inden Skovudskiftningen mellem Skov-ejeren og de græsningsberettigede, have dækket et Areal af omtrent:

1) Fredskoven	c: 330 Td. Land
2) Mosen, udlagt Præsten	c: 7½ » »
3) En Lod, udlagt Rasmus Maarup	c: 4 » »
4) Skov og opdyrket Skovjord under Klemstrup-gaardene	c: 97 » »
5) En Lod, udlagt Aalborghuus	c: 83 » »
6) » » » Rosenborghuus	c: 77 » »
7) » » » Jens Kudsk	c: 40 » »

Ialt: c: 638½ Td. Land

Der kan herefter næppe være Tvivl om, at de Skovgrunde, Overførster Wiinholt besaa i 1820, har omfattet omkring 600—650 Tønder Land.

Ifølge Bestemmelserne om Skovudskiftning efter Skovforordningen af 1805 skulde fortrinsvis den daarligste Skov udlægges til de græsningsberettigede.

Det er nys oplyst, hvor ringe det til Fredskov udlagte Areal var, som Skov betragtet, og det synes da ogsaa af de oven citerede Dokumenter at fremgaa, at de til de græsningsberettigede Bønder udlagte Lodder har været blottet for Skov, fraset den Skovfogden i Rosenborghuus udlagte Lod, hvor Skovejeren forbeholdt sig efterhaanden at fjerne Træerne.

Der skal senere redegøres for, at nogle af de udlagte Arealer, som ifølge foranstaaende Redegørelse ikke blev antaget til Fredskov, senere er overgaaet til Fredskov.

De til Fredskov udlagte tvende Strækninger blev ved Matrikuleringen betegnet som Fredskove. Saadan Anmærkning i Matrikulen blev kun indført, naar Ejeren havde udtalt sig om Sagen. Dette fandt ogsaa Sted i nærværende Tilfælde, hvor Ejeren, Ammitzbøll, den 22. Aug. 1825 besvarede Landinspektør Bergs Brev af s. D., hvori Berg bad om Oplysninger til Brug for Matrikuleringsarbejdet.

Kaptajn Ammitzbøll skriver¹:

»I Besvaring af Hr. Landinspektørens 3de opgivne Poster paa omstaaende Side, har jeg den Ære at afgive

- 1) De paa Udskiftningskortet udlagte Skovstrækninger ere bestemte til Fredskov for naturlig Besaaing og uden at afbenyttes af Skovejeren eller hans Fæstere til Græsning, endog i Moserne ere Fæsterne uberettigede til Græsning eller Høeslet, da disse ere matriculerede med Skoven til Skovskylds Hartkorn.
- 2) Der kan intet haves imod, at Delingslinierne paa Udskiftningskortet antages som de rette Skiel mellem Ejendommene.
- 3) Delingslinierne, som Udskiftningskortet viser, maa rettest antages for Skiel mellem Moserne paa Pindstrup Byes Grund især da Skiellene saavidt mueligt bleve ved Pindstrup Byes Opmaaling oplede efter her paa Gaarden og ved Estrup værende Skielbreve og deri beskrevne Skielstene.«

Der er herefter ingen Tvivl om, at »de paa Udskiftningskortet udlagte Skovstrækninger« er Fredskov.

Disse Skovstrækninger blev ved den nugældende Matrikul skyldsatsat under Mtr. Nr. 21 e Klemstrup, Marie Magdalene Sogn af Skovskyldshartkorn 3 Td. 5 Skp. 1 Fdk. 0 Alb. og Størrelsen er, omsat i hectar: 182,5181.

¹ Arbejdjournalen for Sønder Hald Herred (Nr. 93) Pagina 826 (Matrikulsdirektoratets Arkiv).

Holbækgaards Bøndergods.

Indledningsvis er omtalt, at Bøndergodsets geometriske Maal i 1855 var 613 Tønder Land, og omfattede 2 Bøndergaarde, 1 »Sted« og 1 Hus samt 3 ubebyggede Jordlodder. Den geometriske Størrelse paa disse Strækninger fordeler sig saaledes:

1) Mtr. Nr. 20 a Klemstrup (den senere nedlagte Gaard)	$164 \frac{4.950}{14.000}$	Td. Ld.
2) Mtr. Nr. 20 b Klemstrup (den nuværende Klemstrupgaard)	$210 \frac{2.960}{14.000}$	» »
3) Mtr. Nr. 21 a Klemstrup (Rosenborg)	$107 \frac{6.370}{14.000}$	» »
4) Mtr. Nr. 4 b Marie Magdalene	$28 \frac{10.090}{14.000}$	» »
5) » » 21 f Klemstrup	$\frac{9.900}{14.000}$	» »
6) » » 21 g »	$83 \frac{13.830}{14.000}$	» »
7) » » 21 c » (»Meilborghuset«)	$18 \frac{4.290}{14.000}$	» »
Ialt: $613 \frac{10.390}{14.000}$		Td. Ld.

I det følgende skal de enkelte Erhvervelser gennemgaas med Hensyn til Spørgsmaalet om Fredskov.

ad 1. Mtr. Nr. 20 a Klemstrup.

Som ovenommeldt var denne Gaards Tilliggende i 1855 godt 164 Tønder Land. Der er ligeledes i det tidligere redegjort for, at de to Fæstere i Klemstrupgaardene ikke fik udlagt Skovgrund til Afdrivning ved Skovudskiftningen, men beholdt de af dem opdyrkede Skovjorder.

Hvor disse opdyrkede Skovjorder har været beliggende kan der næppe herske Tvivl om. De maa have udgjort den nordre Del af Mtr. Nr. 20 a Klemstrup og maaske af Mtr. Nr. 20 b. Dette fremgaar formentlig af Skovudskiftningskortet og ogsaa af det senere ved Ministerialforanstaltning udgivne (»minorerede«) Sognekort, hvor der kun findes Skovsignaturer paa nævnte Lokalteter, endog kun meget spredt. Disse spredte Skovstykker, sammenlignet med Terrainforholdene paa den nordre Del af Mtr. Nr. 20 a, berettiger til den Antagelse, at de »opdyrkede Skovjorder« har været Agre anlagt i Dalene i det kuperede Terrain, undertiden saaledes, at der har været flere Agre i samme Dal. Det øverste af Bakkerne har næppe været dyrket, ligesom ejheller for bratte Skrænter kan antages at have været under Kultur.

Se Side 49.

c: 400 Aar gl. Bøg i »Bjergene« (fot. 1942).

I den foran citerede Besigtigelsesforretning af 1820 er der omtalt nogle Arealer med Opvæxt over Kreaturbid, beliggende paa Klemstrup Mark. Der kan ikke være sigtet til andet end til Bevoxningen paa Mtr. Nr. 20 a. Hvis der nogensinde har været Skov paa Mtr. Nr. 20 b, maa denne i hvert Fald antages at være forsvundet inden 1820.

Den ved Skovudskiftningen trufne Afgørelse gaar ud paa, at Fæsterne kunde beholde de opbrudte Skovjorder, hvilket m. a. O. betyder, at man ved Udskiftningen opgav at udlægge dem en samlet Skovstrækning som Vederlag for deres Græsningsret, men acquiescedede ved at lade dem beholde de opdyrkede Jorder; men hermed var ingen Afgørelse truffet med Hensyn til »Skovstrimlerne« paa Mtr. Nr. 20 a. Det maa antages, at disse fremdeles maatte betragtes som Fredskov, uanset, at de mellemliggende Opdyrkninger ved Udskiftningen blev fritaget for Fredskovspligt.

Det har nu kun skovhistorisk Interesse at søge tilvejebragt Oplysninger om Størrelsen af disse Skovholme, thi den 11. December 1860¹ approberede Indenrigsministeriet Udstykningen af Mtr. Nr. 20 a, saaledes at Hovedparcellen blev at anvende til Fredskov og ved kgl. Bevilling af s. Dato blev Gaarden, der ved Fæsterens og Enkes Død var fæsteledig, nedlagt.

I et af I. B. S. Estrup efterladt Notat, der formentlig stammer fra 50'erne, anføres der paa Klemstrupmark at være Egeskov paa 10 Tønder Land.

Overførster Jessen² havde allerede tidligere besigtiget Jorderne og anbefalet Anvendelse af Bøg, hvor Jorderne var egnet dertil, hvilket han forklarer som: over Taxt 8³.

Hovedparcellen, der vedblev at hedde Mtr. Nr. 20 a, havde et Tilliggende paa 54,9448 ha, som i 1860 blev antaget til Fredskov. Uanset denne Afgørelse blev dog en Lod paa 1 ha (nøjagtigt 1,0880 ha) ikke tilplantet, men blev drevet under »Rosenborg«. Matrikulært blev dette Forhold berigtiget i 1935 ved Udstykning⁴.

Medens saaledes Fredskovsarealet paa Mtr. Nr. 20 a maa antages at have været c: 10 Tønder Land Egeskov i 1855, blev det ved Afgørelsen i 1860 udvidet til at omfatte godt 97 Tønder Land, samt den ene hectar, som formentlig ved en Fejltagelse blev henlagt under Rosenborg.

¹ Udstykningsjournal 1860 Nr. 3517 (Rigsarkivet).

² Nicolaj Jacob Jessen 1797—1866. Landmaalerexamen 1818. Overførster ved nogle kgl. Godsers Skove i Jylland 1830, senere Overførster for 3^{die} Inspektion. Fra 1852 tillige Tilsynsførende med de private Skove, bl. a. i Randers Amt. Landstingsmand, Kammerherre.

³ Journal 1859 Nr. 1028 (Rigsarkivet).

⁴ Udstykningsjournal 1935/7109 (Matrikulsdirektoratet).

ad. 2. Mtr. Nr. 20 b Klemstrup.

Denne Fæstegaards Tilliggende omfattede godt 210 Tønder Land.

Gaarden findes allerede omtalt i Chr. V's Matrikul.

Efter den af I. B. S. Estrup lagte Plan for Skovanlæget synes det forstaaeligt, at han ønskede Tilkultivering af en Del af Mtr. Nr. 20 b Klemstrup med Skov, nemlig den Nord for Landevejen fra Marie Magdalene til Pindstrup liggende Del, idet han derved vilde kunne forbinde Fredskoven paa Mtr. Nr. 20 a med Fredskoven »Bjergene« (se under Gl. Estrup).

Paa dertil given Anledning udtalte Indenrigsministeriet i Skrivelse af 11. Maj 1870 til I. B. S. Estrup:

»

Fornævnte Mtr. Nr. 20 b maa saaledes efter Ministeriets Formening betragtes som en Gaard, hvis mulige Udstykning de i den herhenhørende Lovgivning foreskrevne Regler i det Hele, altsaa ogsaa Bestemmelsen i Frd. af 3. December 1819 § 1 om Størrelsen af den ved en Bondegaards Udstykning tilbageblivende Hovedparcel maa komme til Anvendelse jfr. Ministeriets Skrivelse til Randers Amt af 13. Marts 1860 betræffende den da tilsigtede Udstykning af Mtr. Nr. 20 a Klemstrup, men hvis Jorder derimod, da disse Regler ikke gjælder for Omdeling af Fæstegods hvorved fremdeles Forskrifterne i Frd. af 25. Juni 1810 § 11 bliver at følge, jfr. Kongelig Resolution af 26. Sept. 1835¹ og Cancelliskrivelse af 1ste Marts 1836², maa kunne omdeles uden anden Indskrænkning i Henseende til Størrelse af den tilbageblivende Hovedparcel end den, der følger af at Gaarden ikke ved Omdelingen maa nedlægges³.«

Herefter bevilges Omdeling (¹/₂ 1871)⁴, og Hovedparten af Arealet Nord for Landevejen tilkultiveres med Skov. Enkelte Lodder er dog først blevet tilplantet i 1924 og 1937.

Disse under Skoven indtagne Arealer udgør godt 62 ha, eller ca. 113 Tønder Land.

For en Ordens Skyld skal kun nævnes, at der efter Indenrigsministeriets Skrivelse af 13. Maj 1874 i Henhold til § 2 i Lov af 19 Feb. 1861 om nogle Forandringer i Fæstelovgivningen, jfr. § 5 i Lov af 9. Marts 1872 blev meddelt Ejeren Ret til at disponere over Gaarden som over Hovedgaardsjord, altsaa Ret til at nedlægge Gaarden. Denne Ret er aldrig blevet praktiseret, og Gaarden bestaar fremdeles med Tilliggende af over 2 Tønder Hartkorn.

¹ Samling af Reskripter m. m. 1 Side 774.

² s.steds II » 5.

³ Matrikuls Contours Journal 1870/456 (Matrikulsdirektoratet).

⁴ Udstykningsjournal 1871/188 (Rigsarkivet).

Af denne Gaards Tilliggende er der saaledes henlagt c: 113 Td. Ld. under Skovdistriktet, men intet af dette Areal er Fredskov, jfr. Begrundelsen i Indenrigsministeriets foranciterede Skrivelse¹. Den øvrige Del af Gaardens Tilliggende drives fremdeles landbrugs-mæssigt.

ad 3. Mtr. Nr. 21 a Klemstrup.

Det er i Afsnittet om Holbækgaards Fredskov omtalt, at der til Rosenborg, eller rettere »Rosenborg Skovhuus«, som Vederlag for Græsningsretten i Skoven blev udlagt det Areal, som formentlig blev skyldsæt under det senere Mtr. Nr. 21 n Klemstrup, og Størrelsen herpaa er opgjort til 77 Tønder Land.

Skovudskiftningen fandt Sted i 1823, og den paagældende Lod blev, da Udskiftningen approberedes, saaledes fritaget for Fredskovspligt, og blev ved den nugældende Matrikul skyldsæt sammen med Skovhusets øvrige Tilliggende under Mtr. Nr. 21 a Klemstrup.

Denne Skyldsætning vedblev til 1935², hvor Lodden deltes i Mtr. Nr. 21 a og Mtr. 21 n Klemstrup.

Selv om det ikke vedrører selve Sagen, skal blot tilføjes, at medens Niels Simonsen var Fæster af Rosenborg Skovhuus i 1825, blev hans Søn, Søren Nielsen, Fæster af »det saakaldte Rosenborg Skovhuus« efter Fæstebrev dateret Holbækgaard den 21. September 1832, og i 1860 fik Skovrider ved Fjeld Skovdistrikt, Frits Bryde Schou³, Rosenborg anvist som Tjenestebolig.

Under Oplysningerne om Mtr. Nr. 20 b Klemstrup er citeret en enkelt Passus af Indenrigsministeriets Skrivelse af 11. Maj 1870 til I. B. S. Estrup vedrørende Spørgsmaalet om Udstykning og Omdeling af fæstepligtige Bondegaarde, med Henblik paa Fæstegaarden Mtr. Nr. 20 b Klemstrup.

Denne Skrivelse fremkom som Svar paa Forespørgsel fra I. B. S. Estrup, og Indenrigsministeriet svarer meget udførligt, og oplyser navnlig, at der kun i Klemstrup Ejerlav findes 2 Bondegaarde, nemlig den senere (1860) nedlagte Gaard paa Mtr. Nr. 20 a, og den Gaard, der fremdeles findes paa Mtr. Nr. 20 b.

¹ I denne Forbindelse maa anføres, at den nugældende Skovlov (Lov Nr. 164 af 11. Maj 1935) udvider Fredskovsplikten til: Skove, der er anlagt paa Fæstebondejord, som af Godsejeren er unddraget fra Bondebrug i Henhold til Bestemmelserne i Forordningerne af 8/6, 1797 § 1 og 27/9, 1805 § 11.

Da ovennævnte Arealers Fraskillelse skete ved Omdeling (jfr. herved Borup: Landboretten § 27), paalagdes der ikke Ejeren nogen Pligt til at anvende de fraskilte Parceller paa en bestemt Maade.

Det maa herefter formentlig anses for tvivlsomt, om de paagældende Strækninger kan falde ind under ovenciterede Bestemmelse i Skovloven af 11/5 1935.

² Udstykningsjournal 1935/7109 (Matrikuldirektoratet).

³ Frits Bryde Schou 1835—1913, Skovrider 1860—1907.

Andre Bondegaarde fandtes ikke i 1870 i Klemstrup Ejerlav, og til Begrundelse herfor anfører Indenrigsministeriet:

»Foruden Mtr. Nr. 20 a og 20 b findes der vel 4 Eiendomme i Klemstrup By, som i den ny Matrikul staar for over 1 Td. Hartkorn, nemlig:

Mtr. Nr. 21 a af nyt Hartkorn	1 Td. 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.
» » 21 b » » »	1 » 2 » 1 » 0½ »
» » 22 f » » »	1 » 2 » 0 » 1 »
» » 23 f » » »	2 » 1 » 2 » 2¾ »

men disse Eiendomme kunne, da der, som bemærket, oprindeligt kun har været 2 Gaarde i Byen, nemlig den senere nedlagte Gaard, Mtr. Nr. 20 a og Mtr. Nr. 20 b, ikke ansees som Gaarde, saameget mindre som de maa antages at være udlagte paa afdrevne Skovjorder.«

Efter at I. B. S. Estrup havde købt Holbækgaard Bøndergods, blev en Del af Mtr. Nr. 21 a tilplantet, i Hovedsagen netop den Lod, som ved Skovudskiftningen blev udlagt Niels Simonsen.

Det er ovenfor omtalt, at denne Lod i 1823 blev unddraget Fredskovspligt, og den senere Tilplantning ses ikke at kunne medføre Fredskovspligt, da »Rosenborg Skovhuus« ikke var nogen Bondegaard og saaledes ikke faldt ind under Bestemmelserne i Forordningen af 8. Juni 1787 § 1 og Bestemmelserne i Forordningen af 27. Sept. 1805 § 11.

Det skal her bemærkes, at den ved Loven om Landbrugsejendomme af 1925 indførte Regel om, at bestaaende Landbrug ikke maa nedlægges, er en langt videregaaende Bestemmelse end de dagældende Loves Bestemmelser, hvorefter »Huse« og »Steder« frit kunde nedlægges¹, medens det nøje overvaagedes, at Gaarde ikke blev nedlagt.

Der er saaledes ingen Tvivl om, at den tilplantede Lod af Rosenborg ikke ved sin Tilplantning er blevet Fredskovspligt undergivet, og nogen Deklaration om Fredskovspligt paa det paagældende Areal er ikke udstedt.

Endelig bemærkes, at den tilplantede Lod fremdeles (over 100 Aar efter Udskiftningen) kaldes: »Rosenborgskiftet«.

Af »Rosenborg« er saaledes ingen Del Fredskov.

ad 4. Mtr. Nr. 4 b Marie Magdalene.

Da I. B. S. Estrup købte Holbækgaards Bøndergods af Etatsraad Mourier-Petersen medfulgte, som i Indledningen anført, Mtr. Nr. 4 b Marie Magdalene By »til Forening med anden Bondejord«.

¹ Se Betænkning afgivet ²⁵/₁ 1924 af den af Landbrugsministeriet nedsatte Kommission til Forberedelse af en Revision af de gældende Regler for Udstykning og Sammenlægning af faste Ejendomme, navnlig Side 6 Spalte 1.

Etatsraad Mourier-Petersen havde, da han solgte Mtr. Nr. 4, forbeholdt sig den Parcel, som senere blev skyldsæt under Mtr. Nr. 4 b, og den 26. Januar 1853 anholder Niels Rasmussen (Navnet synes at tyde paa, at han er Søn af Rasmus Jacobsen) om Udstykning. Foranlediget af Indenrigsministeriet, der har begært en Udtalelse over den paa Lodden værende Skov, afgiver Landmaaler I. F. Wahl¹ den 5. April 1853² en Erklæring over dette Emne.

Det hedder i denne Erklæring:

» . . . Det paa den Parcel, Proprietær Mourier-Petersen har forbeholdt sig værende Skov bestaaer af et særskilt liggende og temmelig lidet Stykke, saaledes som det med Skovsignaturer er bemærket paa det af mig forfattede Kort, hvilket ikke staaer i umiddelbar Forbindelse med anden Skov. Derimod findes der et temmelig betydeligt Skovareal paa de Fæstegaardes Grunde, som er beliggende umiddelbart vesten for denne Gaard og navnlig findes der paa disse Skov i en Afstand af c. 200 Alen vesten for dette Stykke Skov. Angaaende Beskaffenheden af merbemeldte Stykke Skov, da er dette ét i god Væxt værende tæt begroet Areal, som vel er værd at frede, saameget mere, som Jordbunden er saa slet, at den vilde tabe betydeligt, naar Skoven blev afdreven.

Dette er imidlertid heller ikke Proprietær Petersens Hensigt, men han har bestemt ved indtrædende Fæsteledighed eller Salg at sammenlægge dette Stykke med det paa Fæstegaarden venstenfor nævnte Skov.

Det paa Parcellen Nr. 1, som Niels Rasmussen beholder, værende Skov, kan derimod aldeles ikke anses værd at frede . . .«

Herefter approberedes Udstykningen den 4. Juni 1853, og det udtales, at »Mtr. Nr. 4 b bliver at forene med anden belejligt liggende Bøndejord«. Samtidig gøres opmærksom paa Rentekammerets Cirkulære af 6. Dec. 1845 tredje Post.

Dette Cirkulære er det i Indledningen omtalte, hvori Rentekammeret advarer mod at hæfte sig ved, at et Areal staar for Ager og Engs Hartkorn, idet et saadant Areal ikke desmindre kan være Fredskov.

Denne Henvisning vil formentlig sige, at Indenrigsministeriet, da Udstykningen blev approberet, havde sin Opmærksomhed henvendt paa, at Arealet i sin Tid havde været Skovgrund under Holbækgaard, og at der nu paa en Del af Arealet stod en Opvæxt, der var værd at frede, men at Ministeriet ikke i Øjeblikket vilde tage Stilling til, om det med Opvæxt begroede Areal skulde være Fredskov eller ej.

¹ Jens Wahl fik Bestalling som Landmaaler ¹⁰/₃ 1848.

² Journal 1853/484 (Rigsarkivet).

Det er kedeligt, at Landmaaler Wahl ikke opgiver det geometriske Areal for den begroede Del af Lodden, men da han anfører, at det er et temmelig lidet Stykke, og det skal ligge øst for Klemstrupgaardens Skov, kan der næppe være Tvivl om, at det er det Skovstykke, som nu i Distriktets Skovopmaaling¹ findes under Løbe Nr. 22 i Skovpart II. Det beskrives som: 0,94 ha Bøg & Eg af Alder ca. 170 Aar og Højde: 22,6 m. Den samlede Masse anføres til 201 m³ Bøg og 87 m³ Eg; i Anmærkningerne anføres: »Gammel, uensaldrede Bøg, Eg og Asp i Blanding. Gamle Ege og Bøge med store brede Kroner. Afdelingen giver udmærket Læ for Østenvinden«. Denne Opmaaling er fra 1936, og da Wahl besigtige Skoven skulde Bevoxningen altsaa have været 80—90 Aar.

Bevoxningen skulde saaledes stamme fra omkring 1766, og uanset at Indenrigsministeriet har ladet Spørgsmaalet staa aabent, kan det næppe betvivles, at dette Areal af Lodden maa anses som Fredskov.

Den øvrige Del af Lodden synes efter Kortet at have været ubevoxet. Til Rosenborg blev lagt 5½ ha, som fremdeles drives under Rosenborg, medens Resten, godt 9 ha, senere blev tilplantet.

Der ses ikke at kunne paahvile hverken det Areal, der blev lagt til Rosenborg, eller det, som senere blev tilplantet, Fredskovspligt, jfr. de foran under »Rosenborg« gjorte Bemærkninger om den dagældende Landbolovgivning.

Fredskovsdeklaration er ikke udstedt. Af Mtr. Nr. 4 b ses derfor kun knap 1¾ Tønde Land at være Fredskov, medens Resten, 27 Tønder Land, ikke er Fredskov.

ad 5. Mtr. Nr. 21 f Klemstrup.

Skødet af 1855 omtaler Arealet som: en ubebygget Jordlod i Marie Magdalene, fraskilt Mtr. Nr. 21 d til Forening med Holbekgaard Fredskov.

Det maa hermed være givet, at dette Areal skal være Fredskov, uanset dets ringe Størrelse (9.900 Kvadratalen) og uanset dets isolerede Beliggenhed.

Dette Areal, som er bevoxet med nogle enkelte, sikkert meget gamle, forkrøblede Bøge, er af saa ringe Betydning for Skovdistriktet, at Arealet end ikke er optaget hverken i Opmaalingen af 1917² eller 1936.

Fredskovsplikten maa dog, som ovenanført, anerkendes.

¹ Opmaalingen forestodes af Kjeld Ladefoged, født 14/4 1913. Forstcandidat 1935, Dr. agro. 1939.

² Opmaalingen i 1917 forestodes af K. N. Kierkgaard, født 27/9 1889, Forstcandidat 1915, kgl. Skovrider (Falsgaard Distrikt) 1923.

ad 6. Mtr. Nr. 21 g Klemstrup.

Ligesom Etatsraad Mourier-Petersen ved Salget af Mtr. Nr. 4 Marie Magdalene havde forbeholdt sig en Parcel, som han senere skødede til I. B. S. Estrup, saaledes forbeholdt han sig ogsaa, da han solgte Mtr. Nr. 21 b Klemstrup (Aalborghuset) en Parcel, som han ligeledes tilskødede Estrup. Denne Parcel blev skyldsæt under Mtr. Nr. 21 g Klemstrup, og forhen er redegjort for, at det næppe er usandsynligt, at denne Strækning er identisk med den Hedelod, som ved Skovudskiftningen i 1823 blev tillagt Mads Rasmussen i Aalborghus.

Arealet blev dengang betegnet som Hede.

Den 26. Januar 1853¹ ansøger Niels Madsen om Udstykning af Mtr. Nr. 21 b (Aalborghuset). Det maa her bemærkes, at Hedelodden, som ved Skovudskiftningen blev tillagt Aalborghuset, ved den nugældende Matrikul blev skyldsæt sammen med Aalborghusets oprindelige Tilliggende under Mtr. Nr. 21 b.

Landmaaler Wahl blev ligesom i Sagen om Udstykning af Mtr. Nr. 4 Marie Magdalene spurgt om Skovforholdene paa Ejendommen, og i en Skrivelse af 5. April 1853 udtaler han:

»Det paa den Parcel, som Proprietær Petersen har forbeholdt sig værende Skov, bestaar ikke af nogen sluttet Skov, men saaledes som Kortet udviser er det afbrudt med Mose- og Hedestrækninger. Selv de paa Kortet med Skovsignaturer betegnede Strækninger udgøre ikke nogen samlet Skovstrækning, men et Areal, som hist og her er bevokset med enkeltstaaende Trægrupper i hvilke Træerne ere gamle og for største Delen Vindfælder. Imellem disse enkelte Træer og Trægrupper groer intet andet end Lyng. Det er saaledes ikke med Rette, at disse Strækninger kunne tillægges Navn af Skov

Paa de to Parceller, Niels Madsen beholder, findes ikke Skov.«

Den 30. Maj 1853 afgiver Overførster Jessen en 3 Foliosider lang Erklæring over Sagen. Der er — navnlig i Betragtning af det af Landmaaler Wahl om Træbestanden paa Arealet anførte — ingen Grund til at citere Overførsterens Erklæring. Her skal blot anføres, at Jessen bl. a. omtaler Skovgrænsereguleringen, som — det maa indrømmes — vilde blive besværliggjort, dersom ikke Mtr. Nr. 21 g medindlemmes i Skovkomplekset indenfor samme Fredskovshegn.

Den 14. Juni 1853 approberes Udstykningen, og i Approbationsskrivelsen hedder det om Mtr. Nr. 21 g: »21 g forbeholdt af Proprietær Petersen og bliver i Forening med Holbekgaards tilstødende Skov at behandle som Fredskov«.

¹ Landvæsens Contours Journal 1853/467 (Rigsarkivet).

At disse næsten 84 Tønder Land i 1853 bestod af et lyngdækket Areal med enkelte Trægrupper synes saaledes utvivlsomt; men ikke desmindre er det ligeledes utvivlsomt, at Udstykningen som Vilkaar stillede Krav om — at Arealet blev Fredskov.

Det fremgaar ogsaa af Tingbogen, at det paagældende Areal er noteret som Fredskov.

ad 7. Mtr. Nr. 21 c Klemstrup.

Dette 18 Tønder Land store Areal besades af Husmand Rasmus Maarup. Arealet er tidligere omtalt under Holbækgaard Fredskov, hvor det oplyses, at han maa kvittere en Opbrydning i Skoven mod til Gengæld at faa tillagt 4 Tønder Land i Nærheden af det Hus, han beboede.

Hvem der har boet i Huset efter nævnte Maarup, kender jeg ikke, men omkring 1870 boede Jens Gregersen i Huset. Jens Gregersen bistod ved det store Plantningsarbejde i Fjeld Skov.

Huset er senere (rimeligvis omkring 1880) nedbrudt og Arealet tilplantet. Endnu hedder dog det Sted, hvor Huset laa, »Meilborg-huset«, ligesom ogsaa Navne paa andre Lokaliteter i Skoven kan afledes fra dette Hus.

Som under »Rosenborg« omtalt fandtes dengang ingen Bestemmelse, saaledes som det nu findes i Loven om Landbrugsejendomme af 1925, om Huses Vedligeholdelse. Dengang kunde saadanne Huse frit nedlægges, uden at en Tilplantning af Husets Tilliggende derfor medførte Fredskovspligt.

Mtr. Nr. 21 c er saaledes ikke Fredskov ifølge Lovgivningens Regler, og Fredskovsdeklaration er ikke udstedt.

Naar foranstaaende lange Redegørelse om Fredskovsforholdene paa Holbækgaards Bøndergods skal sammendrages, ses det, at Fredskovsforholdene i 1855 var saaledes:

Mtr. Nr.	Fredskov	Ej Fredskov
20 a Klemstrup	c: 10 Td. Land	c: 154 Td. Land
20 b »		c: 210 » »
21 a »		c: 107 » »
4 b Marie Magdalene	c: 1 $\frac{3}{4}$ » »	c: 27 » »
21 f Klemstrup	c: $\frac{3}{4}$ » »	
21 g »	c: 84 » »	
21 c »		c: 18 » »
	Ialt 96 $\frac{1}{2}$ Td. Land	516 Td. Land

Efter den kgl. Resolution af 1860, som tillod Nedlægning af Bondegarden Mtr. Nr. 20 a og Udstykningen af denne Ejendom,

Se Side 49.

»Proptrækkerbøgen« i »Bjergene«
(fot. 1942).

Alder: 400 Aar. Højde $22\frac{1}{2}$ m.

Omkreds i Brysthøjde 3.9 m.

forandredes Forholdene, saaledes at der til Fredskoven overføres yderligere c: 89 Tønder Land, saaledes at der herefter af Bøndergodset er

Fredskov	c: 185½ Td. Ld.
Anden Jord	c: 427 » »
	c: 612½ Td. Ld.

Differencen mellem dette Tal og de exacte, foran anførte, hidhører fra Bortkastning af Brøkerne.

Stenalts Andel i Fjeld Skov.

I det foregaaende er der redegjort for nogle af de Vanskeligheder, der kunde opstaa ved Skovudskiftning, i Anledning af Græsningsretten.

De Mænd, der forestod Arbejdet ved den ny Matrikul, havde naturligvis deres Opmærksomhed henvendt paa dette Forhold, og saasart det drejede sig om Skov, var »Græsningsretten« et af de første Punkter, der maatte undersøges.

Saaledes ogsaa med Stenalts Andel i Fjeld Skov. I Forarbejderne til den nugældende Matrikul findes i den saakaldte Arbejdjournal¹ Correspondancen om Græsningsretten i Stenaltskiftet. Landinspektør F. Berg² skrev den 22. August 1825 til Forvalter Ammundsen paa Stenalt:

»Pro Memoria

Til fornöden Oplysning og Efterretning for Matrikuleringsarbejdet maae jeg herved tjenstligen anmode Deres Velædelhed om at De vilde behage herved at meddele Erklæring paa efteranførte Poster

- 1) Angaaende den til Stenalt Hovedgaard henhørende Skovstrækning i Marie Malene Sogn, hvorudi Stenalt Godsdes Fæstebönder, navnlig Mads Rasmussen og Sören Andersen forhen er anmeldt at have Græsningsrettighed henhørende til deres Fæstestæder i Pindstrup Bye i det fornævnte Sogn, om dette Fælledskab i den ommeldte Skovstrækning senere ved Udskiftning er ophævet og derved da, eller paa anden Maade, i Overensstemmelse med Skovforordningen af 27. Sept. 1805 nogen Deel af Skovstrækningen er indtaget til Fredskov, hvis Grændser i saa Fald bedes opgivet og om der indenfor disse i Fredskoven gives Plöieland, Enge eller Ellemoser, som til Dyrkning og Höslet agtes fremdeles afbenyttet, samme da og særskilt opgives.

¹ Arbejdjournal for Sdr. Hald Herred (Nr. 93) Side 826 ff. (Matrikuldirektoratets Arkiv). Texten i Arbejdjournalen er ikke helt enslydende med de originale Breve; nedenstaaende er Afskrift af de originale Dokumenter.

² Frederik Nicolai Berg, Landmaaler ²⁹/₈ 1798, Landinspektør ¹²/₈ 1803.

2) Da det under Matriculerings Arbejdets Udførelse for Pindstrup Bye i det ovennævnte Sogn har været Tilfældet, at flere Skjel imellem Moselodder ej kunde erholdes paavist paa Marken om der da vides noget at erindre imod at Deelingslinierne, som det originale Udskiftningskort udviser, vist paalideligere end Bøndernes Paavisning paa slige udyrkede Jorder, antages som rette gjældende Skiel mellem Lodderne paa Marken.

Deres Velædelheds Svar og Erklæring udbedes med Budet tilbage eller snarest muligt mig tilstillet.«

Forvalter Ammundsen svarede Dagen efter saaledes:

»Foreløbigen tjener Deres Velædelhed til Underretning, at da her mangler Gjenpart af Skovfogdernes Fæstebreve og jeg desuden som fremmet herpaa Egnen er udbekendt med, hvad de senere Ejere har maattet foretaget, ikke kan afgive nogen bestemt Erklæring forinden jeg faar nogen Oplysning fra Skovfogderne, hvilket jeg snarest muligt skal indhænte og da med Erklæring tilbagesende Deres Velædelheds Breve.

Kun kan jeg bemærke, at jeg troer Skoven tilhører Stenalt Ejer uden nogen Slags Fælleddsskab, samt at denne ej kan være andet end tilfreds med at lade Udskiftningskortets Skiel være Rettensnor for Marken.«

Fem Dage senere har Forvalter Ammundsen faaet Klarhed over Sagen og skriver nu til Landinspektør Berg den 28. Aug. 1825:

»I Pindstrup Skov beliggende i Marie Malene Sogn og tilhører Stenalt eksisterer ingen Fælleddsskab med Nogen; ej heller agtes noget dyrket i denne Skov eller ansat som Fredskov, som ikke hellere at Landmaalerforretninger, der er skæet siden Matrikulsopmaalingen.«

Herefter anføres i Protokollen »Ifølge ovenanførte Erklæring tilhører altsaa Skovene paa Ejendommen Mtr. Nr. 23 Ejeren af Stenalt uden Fælleddsskab med Fæsterne i Henséende til Græsningen i Skoven.«

Det hedder videre:

»Mtr. Nr. 23 a: Ejeren af Stenalt; en samlet Skovstrækning under det for Gaarden Mtr. Nr. 4 under Pindstrup Bye anførte Skovskyldshartkorn.

Mtr. Nr. 23 b Stenalt Gods; Brugerne af Mtr. Nr. 4 og 6 under Pindstrup Bye. En samlet Ager og Hedestrækning under det for Mtr. Nr. 4 og 6 under Pindstrup By anførte Hartkorn. I denne Ager og Hedestrækning er de anførte Brugere anmeldt at have Andel i Forhold efter deres Hartkorn.«

Begge Mtr. Nre. blev skyldsats for Ager og Engs Hartkorn, og der findes intet anført om, at den samlede Skovstrækning paa Mtr. Nr. 23 a skulde være Fredskov. I Sködet af 1856 siges ej heller noget til Oplysning herom.

Først ved en Udstykning i 1870¹ af Mtr. Nr. 23 b synes der at fremkomme Oplysninger om Sagen, men desværre ikke udtømmende.

I Omdelingsberegningen for Mtr. Nr. 23 b siges det om Parcel 1 af Mtr. Nr. 23 b:

»Parcel 1, som Godsejer Estrup agter at bibeholde som Skov i Forbindelse med de østligt tilgrændsende Skovstrækninger, Mtr. Nr. 22 f og 23 a.

- A, den sydlige, for Største Delen med Skov bevoxede Strækning
- B, et Skovstykke, Nord for forrige
- C, Den nordlige, for Størstedelen med Skov bevoxede Strækning«

Det anføres videre: »Parcellen Nr. 1 er for Størstedelen bevoxet med Skov, eller tilcultiveret som saadan medens der paa de andre Parceller kun findes smaa Skovstykker paa Boniteringsstykket F af Parcel 3 (ved Udstykningen betegnet som Mtr. Nr. 23 d) og paa Stykket n af Parcel 5 (betegnet som Mtr. Nr. 23 f ved Udstykningen).

Selv om det ikke udtrykkelig er udtalt, synes det dog at have Sandsynligheden for sig, at Mtr. Nr. 23 a skulde behandles som Fredskov, og da det oplyses, at Parcel 1 af Mtr. Nr. 23 b tildels var bevoxet med Skov, kan det ikke anses for udelukket, at denne Parcel i gammel Tid har baaret Skov, saaledes at det vil være naturligt at henføre denne Parcel til Fredskovenes Klasse.

Dette synes saa meget mere naturligt, som Indenrigsministeriet i 1870 udtalte (se under »Rosenborg«), at Parcel 5 (ved Udstykning betegnet som Mtr. Nr. 23 f) maa antages at være anlagt paa afdrevne Skovjorder, og dette Areal netop udgør et Indhak i Skoven, omgivet af Mtr. Nr. 23 a og 23 b.

En anden Sag er, at Skoven paa Mtr. Nr. 23 b for en stor Dels Vedkommende har været forsømt, til dels borttryddet.

Efter det i foranstaaende oplyste maa jeg antage, selv om intet herom er noteret, hverken i Tingbog eller Matrikulens Dokumenter, at Mtr. Nr. 23 a og 23 b maa være Fredskov.

Den geometriske Størrelse var saaledes:

23 a	58,9238 ha
23 b	32,1285 »

Ialt: 90,9523 ha eller c: 164 Tønder Land.

Da det, som ovennævnt ikke af Myndighederne blev fastslaaet, at disse Mtr. Nr. skulde være Fredskov, savner man den ellers for-

¹ Udstykningsjournal 1870/1097 (Rigsarkivet).

langte Besigtigelse af Skoven, foretagen af Skovtilsynet. Oplysninger om Skovens Tilstand midt i forrige Aarhundrede ser jeg mig derfor ikke i Stand til at give.

Af de solgte 248 Tønder Land maa jeg derfor anse 164 Tønder Land som Fredskov.

Gl. Estrups Andel i Fjeld Skov.

N. Frydenberg¹ henvendte sig den 10. Okt. 1780 (»Efter Commission af Hans Excellence Hr. Geheime Conferentz-Raad og Oberstaldmester Greve af Scheel)² til Rentekammeret med Anmodning om en Udskrift af Landmaalingsarkivet over Estrup Hovedgaards Taxt af Skov.

Landmaalings-Conducteur Morwille³ blev af Rentekammeret anmodet om at besvare Forespørgslen.

Besvarelsen er saalydende⁴:

»I følge Det Kongelige Rente Cammer Collegii Høje Ordre af 21de hujus paa Ansøgning om Udskrift af Landmaalingsforretningerne over Estrup Hovedgaards Taxt af Skou, have ieg underskrevne efterseet bemeldte forretninger og om for-nævnte Gaards Skove, saaledes anført forefunden som følger

	Calløe Amt ⁵	
	Sønder Hald Herred	
	Fausing Sogn	
Propriet:	Gammel Estrup Hovedgaard	
Hans Excellence		
Hr. Christen		Hartkorn
Skeel	Underliggende	Skovskylde
	Skove	14 Tø. 5 Skp. 1 fr. 0 alb.

Efter Skov Taxationen af
6. November 1683

Estrup Gaards Skove

Gaardens Lund	=	42 Svins Olden
Nogle faa Egge paa Lildtved Mark	=	1 Svins Olden
Klejboe Hovedet	=	2 Svins Olden
Hesthaugen	=	1 Svins Olden

¹ Nicolai Frydensberg, døbt ²⁷/₅ 1742 i Horsens. April 1766 exam. jur. ¹⁷/₁₂ 1773 Prokurator for alle Over- og Underretter i Nørrejylland. ²⁷/₀ 1781 Viceraadmand i Horsens. Begravet ⁹/₁₂ 1783 i Horsens.

² Jørgen Scheel (1718–1786) til Grevs-kabet Scheel og Stamhuset Gl. Estrup. Kammerherre, Geheimeraad, Overstaldmester, Ridder af Elefanten.

³ Landmaalingskonduktør fra 1778 til 1812.

⁴ Landmaalingsarkivet Stk. Nr. 49 i Pakken O. (Matrikulsdirektoratets Arkiv).

⁵ Ved Resolution af ⁴/₉ 1793 oprettedes (fra ¹/₁ 1794 at regne) Randers Amt, i Hovedsagen omfattende Kalø og Dronningborg Amter.

Fjeld Skoven	
Er fellidtz Skov = 586 Svins Olden, hvoraf Hr. Christen Skeel tilkommer den tredie Part	= 195 $\frac{1}{3}$ Svin
En liden Skifte ved Pindstrup kaldet Ringsøe	= 6 Svin
	Er 247 $\frac{1}{3}$ Svins Olden

Aufning Sogn
Aufning Skov
Proprietarius Hr. Christen Skeel Med Suerkier og Torup Skov
grendsendis udj field
taxeret for 627 Svins Olden.

Efter Model Bogen
eller Beregningen

Gammel Estrup Hovedgaard	
1. Gaardens Lund	24 Svins Olden
2. Paa Tange [?] ved Liltved	1 Svin Olden
3. Klejboe Hoved	2 Svins Olden
4. Rustholt	3 Svins Olden
5. Heste Hauge	1 Svin Olden
6. Aufning og Taarup Skove med tversig.....	300 Svins Olden
	Er 331 Svins Olden

foranførde er saaledes rigtig af Laandmaalingsforretningerne
extraheret.

L. Ma. Archivet test.
d. 28de October 1780.«

Det fremgaar af denne Besvarelse, *dels* at Navnet Fjeld Skov har sin Oprindelse af »fælles Skov« jfr.: »Fjeld Skoven er fellidtz Skov«, *dels* at Navnet Fjeld Skov kun refererer sig til den Skov, hvoraf de 3 Godser, Holbekgaard, Stenalt og Gl. Estrup hver havde Tredieparten, medens de i Forbindelse med Fjeld Skov liggende andre Skovstrækninger, altsaa mod Øst Bøjstrup Skoven og mod Nordvest Auning Skov, ikke indbefattes under Fjeld Skov.

Navnet Fjeld Skov omfattede saaledes i 1683 de Skovparter og Skovgrunde som I. B. S. Estrup i Midten af forrige Aarhundrede, jfr. foran, afkøbte de 3 ovennævnte Godser samt den Del af Mtr. Nr. 22 a Klemstrup, som Gl. Estrup forbeholdte sig ved Salget i 1856.

Det er nødvendigt at gøre disse Bemærkninger, da Overførster Jessen urigtigt synes at antage, at Fjeld Skov ogsaa omfatter Auning Skov, Taarup Skov og Lyngroden, jfr. Jessens nedenciterede Erklæring af 1832.

Ved Forarbejderne til den nugældende Matrikul¹ ses der ikke at være truffet nogen Afgørelse med Hensyn til hvilke Dele af disse, Gl. Estrup tilhørende, Skovgrunde, der kunde anses for Fredskov, i hvert Fald blev de paagældende Strækninger skyldsats under Mtr. Nr. 22 a Klemstrup Ejerlav for Ager og Engs Hartkorn, men dette behøver som ovenfor anført ikke at betyde, at vedkommende Skovstrækning ikke er undergivet Fredskovspligt.

Paa Foranledning af Rentekammeret blev Stamhuset Estrups Skove besigtiget af Overførster Jessen. Ihvorvel den Erklæring, Overførsteren fremkom med, vedrører samtlige Stamhusets Skove, maa det findes rettest at citere hans Udtalelse i sin Helhed, da Uddrag deraf, alene omhandlende Fjeld Skov, vil blive vanskelig at forstaa.

Jessens Udtalelse over Skoven er dateret »Wingegaard den 2 $\frac{4}{9}$. 1832« og er af Indhold²:

»Under 26de Maj d. A. har det Høikongelige Rentekammer gunstbehageligen beordret mig til saavel at undersøge de til Stamhuset Estrup, i Randers Amt, hørende Skove i Almindelighed, som og i Særdeleshed at meddele de Efterretninger, som efter Collegiets Skrivelse af 15de Oktober f. A., til Kammerherre og Amtmand Lorentz³ vare forlangte.

Ifølge deraf skulde jeg ved ærbødigst at tilbagesende den ovennævnte høie Skrivelses originale Bilag, ikke undlade at indberette som følger:

Hegnet omkring Taarup Skov, (hvilken er forskjellig fra Floes Skov) er paa Kortet af mig bleven afsat med Rødt. Til at optage denne Hegnslinie har jeg vel ikke havt matematiske Instrumenter til Raadighed, men jeg har dog med temmelig Nøiagtighed kunnet bestemme Punkterne paa Kortet. Efter min Regning er Fredskovs Arealet 160 Td. stort, og formener jeg, at de muelige Feil med denne Regning paa ingen Maade kunde overstige 10 Td. Udenfor Hegnet ligger mod Vest og Nord circa 50 Td. Land, som endnu ere bevoxede med Trær; endvidere mod Vest en ubevoxet Strækning af circa 90 Td. Land, samt mod Øst en ligeledes ubevoxet Strækning paa circa 30 Td. Den udlagte Strækning har altsaa i det Hele en Størrelse af 170 Td. Land, hvoraf 120 Td. ere ubevoxede.

Da Stamhusbesidderen, efter den i Afskrift vedlagte Foreening med Fæsterne, har betinget, at de udenfor Hegnet staaende Trær

¹ Se bl. andet Sønder Hald Herreds Arbeidsjournal (Nr. 93) Side 144, 145, Side 83 m. fl. (Matrikuldirektoratet). Vedrørende Chr. Vs Matrikul henvises til Fremstillingen i: Henrik Pedersen, De danske Landbrug fremstillet paa Grundlag af Forarbejderne til Christian Vs Matrikul, Gyldendal 1928.

² Sjælland, Fyn og Jyllands Forst-Journal VIII — Nr. 11 ad Nr. 159—32 (Rigsarkivet).

³ Kammerherre Vilhelm Conrad Lorentz, Amtmand over Randers Amt 1827—1854.

ikke skulde bortskæres formener jeg, at den Linie, som for det allerede opførte Hegn er valgt, turde være at billige, skjøndt den ikke følger den yderste vestlige Grændse af den nuværende Skovbevokning. Det er usandsynligt, at de nærværende, ikke sluttede og høie Stammer udenfor Hegnet, dem Vinden frit stryger ind under, vilde have fornyet sig paa den for størstedelen lyngbegrøede Bund, selv om de vare komne inden for Hegnet; medens det altsaa er ligesaa usandsynligt, at de (fremforalt mod Vest) som Modertræer skulde kunne hindre fremtidig Formindskelse af Skoven, kan den Nytte, de som Lætræer yde Skoven, ogsaa opnaaes, skjøndt de staae udenfor Hegnet. Derimod troer jeg at man paa det Sted, hvor det vestlige og nordlige Hegn nu staaer, med Held kunde beplante samme og tæt indenfor anbringe 3 à 4 Rader Blødtræer, hvorved der, som jeg formener, vilde bevirkes, at den valgte Hegnslinie, selv efter de ydre Træers Afgang til sin Tid, vilde blive en varig Grændse for den fremadskridende Formindskelse Skoven ifølge climatisk Indflydelse vesterfra lider. —

Ved min Nærværelse var hele Hegnet opført uden i Linien fra g til f. Mellem f og e hvor Skoven støder til den allerede for længe siden indhegnede Skov: Lyngroden, findes allerede et gammelt Hegn.

Ved den ovenanførte Arealberegning er ikke taget Hensyn paa Strækningen A, der for sig udgjør circa 70 Td. Land, som tildels ere bevokset tildels ubevokset. Fredtagning og Indhegning af dette Stykke vilde være ønskelig, især saafremt Naaetræe-Culturer kunde foretages til Fuldstændiggørelse af Bestanden. Efter Eierens Ytringer vilde fra de græsningsberettigedes Side ikke være Vanskeligheder at befrygte. —

Taarupskov, Lyngroden og Strækningen A vilde da kunne komme til at udgjøre en anseelig samlet Skov.

Kortet over Taarup-Skov undlader jeg ikke med næste Agepost at indsende.

Angaaende den forstmæssige Behandling af Stamhusets Skove i Almindelighed skulde jeg foreløbigt bemærke at samme vil beroe paa en hensigtsmæssig Anordning af de Tid efter anden fornødne Fredtagninger og Indhegninger, paa Iværksættelse af Culturer, og frem for alt paa en rigtig Udvisning.

Indhegningen burde, efter min Formening, hernæst allerførst træffe Strækningen A, og om dette ikke mod Formodning blev umueligt, Lyngroden samtiden andengang indfredes ved Oprensning af en ydre Grøvt, saafremt nemlig en nogenledes stor Anpart af de i samme værende Agervænger kunde indtages til Skovkultur.

Herved skulde jeg ikke undlade at bemærke, at forøvrigt den af Eieren til mig yttrede Plan, snarest at indtage en $\frac{3}{4}$ Mil sydligere

beliggende Skovstrækning, Bjergene kaldet, efter min Formening er hensigtsmæssig.

Disse Indtagninger burde formeentligen senest være tilendebragte ved Udløbet af næstindtrædende Oldenaar, altsaa præsumtive om 6 til 7 Aar — ønskeligt var det imidlertid, om de begge, eller dog idetmindste den sidstomhandlede, kunde være fuldtført næstkommende Foraar 1833.

Dernæst, om 12 til 14 Aar, maatte Indtagningen træffe den sydlige Deel af Fjeld-Skov, nemlig den Deel som fører det specielle Navn Skavholt, og Tid efter anden fortsættes nordefter giennem den øvrige Deel af bemeldte Fjeld-Skov, saavidt samme endnu er uindhegnet, nemlig gjennem den lange Strækning som fører Navn af Auning-Skov, og saaledes i sin Tid give en i uafbrudt Følge sammenhængende Fredskov enten lige til Landeveien mellem (Randers og Grenaae) eller dog saa nær op til samme som Omstændighederne til den Tid maatte tilraade, hvorved samme da vilde komme til at slutte sig saa nær som mueligt til den nordligste Deel af Fjeldskov, nemlig de ovenomtalte Taarup-Skov og Lyngroden.

Senere vilde Floes Skov (beliggende omtrent en Mil Vest for Taarup-Skov) være at indtage, og med denne de til Floes Bye hørende Agervænger, som Skoven indslutter.

Det saakaldte Bredeskifte, der ligger Nord for Bjergene, og nu for det meste har Stangskov, vilde tilsidst, og meget langt hen i Tiden, behøve Indhegning.

Indhegningsarbejderne bør (da alle de foranførte Skove ere Bøgeskove, og med Undtagelse af Lyngroden og Bredeskiftet, samtigen have en brugbar Bestand saa godtsom aldeles uden Opvæxt) foretages i Oldenaar, altsaa hvert 6te—7de Aar, og i saa store Strækninger ad Gangen at Indhegningen af hele Fjeldskov i 30 Aar kunde være tilendebragt. Meget længere vilde den nuværende Bestand maaskee ikke være oldenbærende, medens Tilendebringelse i en meget kortere Tid heller ikke vilde være ønskelig, for at Opvæxten ikke-skulde blive lige gammel overalt.

For Fredtagningernes Skyld burde Skovgræsningen ved indtrædende Fæsteforandringer altid forbeholdes, hvorved Vanskelighederne for de senere formeentligen vilde være hævede, naar Fredningen skulde gaae for sig.

For de nærmere forestaaende Indhegningers Skyld maatte formeentligen saadanne Underhandlinger være ønskelige, som kunde forebygge Udlæg af mere Skovareal end saadant, som allerede af forstmæssige Grunde blev anset som overflødigt for Fredskovene. — En bestandig Opmærksomhed paa at benytte eventualiter indtrædende Omstændigheder til, enten ved Kjøb af Naboerne (f. Ex. af

Se Side 59.

Parti fra Bredskiftet (fot. 1942).

Bøgen midt i Billedet er $31\frac{1}{2}$ m høj.

Diameter i Brysthøjde: 0.66 m.

Stenalts Eiendom) eller ved Reservation af Fæstegrund, at acquirere saadanne tilstødende Strækninger, som kunde tjene til Arrondering af Fredskovene, vilde derved overhovedet være tilraadelig.

Foruden de ovennævnte Skove besidder Stamhuset:

- a) Borup Skov, som neppe skal være $\frac{1}{2}$ Td. Land stor og derfor, da den tillige er afsides liggende, ei af mig er beseet;
- b) Det Smalle Skifte, der kun er yderst tyndt bevokset, og dertil ifølge sin Figur (efter Angivende circa 1400¹ Alen langt og 100 til 120 Alen bredt) uskikket til separat Indhegning, men helst ved Salg eller Mageskifte burde overlades til Holbekgaard af hvis Skov (eller dog Skovgrunde) det er omgivet;
- c) Lunden paa Hovedgaardsmarken, en god lille Skov formentligen circa 30 Td.), der for længe siden er indhegnet; og
- d) Ellemoserne: Nørkjær, Møllekiær og Stormshave samt Klilboe Kiær, ligeledes paa Hovedgaardsmarken, (tilsammen maaskee henimod 100 Td., dog det sidstnævnte, som er det største, kun af slet Væxt og blandet med flere Blødtræarter), hvis Indhegning, saavidt den ei allerede er iværksat, heller ikke kunde være fornøden, saafremt kun Hugsterne, naar disse foretages, holdes i Fred i nogle Aar og derfor om fornødent omgives med et Riisgjærde.

For Culturernes Skyld maatte Anlægget af en Frø- og Planteskole være gavnlig. Naaetræer vilde især være anbringelige; endvidere vilde Opelskning af gode Hegnsplanter ikke være overflødig. Culturerne burde, til Fuldstændiggjørelse af den naturlige Opvæxt, foretages saaledes, at Fredskovene senest 15 Aar efter deres Indhegning, overalt vare velbesatte med sluttet Skovbestand. Saafremt Stamherren maatte finde sig bevæget til at forsøge Culturanlæg i det Store, vilde det maaskee ikke være afraadeligt snarest at foretage saadanne i Fieldskov, strax Sønden for Landeveien (altsaa i saa Fald og for saa vidt at afvige fra den oven fremsatte Anordning af Fredtagningerne) paa det at denne Deel af Skoven ikke med Tiden skulde gaae reent tabt som saadan.

Udvisningerne bør i de nærmest paafølgende Aar forstørstedelen indskrænke sig til hvad i Lyngroden kan borttages af Underkrybere og adskillige til Hovedbestanden (stærkt Stangskov) ikke passende ældre Stammer; hvad i Lunden med forsigtig Fældning for den unge Stangskovs Skyld kan tages af gamle Modertræer; — endeligen hvad der kan vindes af Hugsterne i Ellekjærene. (Af sidstnævnte findes ogsaa et hidtil uomtalt i Floes-Skov). — I de

¹ Dette maa være en Fejlskrift. Der burde staa 4000, se den senere citerede Sinsforretning af ^{30/10} 1855.

øvrigte Skove, der allerede i Fortiden var meget medtagne, findes kun meget faa Stammer, der kunne undværes nu. I Almindelighed taget bør disse Skove forskaanes for Hugst indtil nogle Aar efter deres resp. Indfredning, nemlig indtil den nuværende gamle Bestand efter saadan Indfredning har forynget sig og Opvæksten har faaet Kraft til at staae endnu lysere end den under den tynde Moderbestand fra Begyndelsen af kommer til at staae«.

Der er en Del Forvirring i de Navne, der anvendes som Lokalbetegnelser for Skovparterne; til den rette Forstaaelse af Sagen bør derfor fremhæves, at Gl. Estrups Andel i Fjeld Skov var beliggende i 3 Lodder, nemlig mod Vest: »Skavholt«, i Midten: »Bredskiftet« og mod Øst »det smale Skifte«. Den sydlige Del af Bredskiftet bar Lokalnavnet »Bjergene«.

Efter den af Overførster Jessen foretagne Undersøgelse udvikler der sig en livlig Korrespondance om Sagen mellem Myndighederne, og ved Gennemgangen af denne Korrespondance findes nu og da Oplysning om, hvorledes Skoven i Virkeligheden var, med Hensyn til Træbestand, Alder paa Bevoxningerne o. s. v., ligesom der ogsaa findes Bemærkninger om de Fredskovshegn, som Forordningen af ²⁷/₉ 1805 paabød opført.

Saaledes skriver Lehns greve Christen Scheel¹ til Birkedommer Kier (den ¹¹/₅ 1833)²:

»For indeværende Aar er begyndt med at indhegne »Bjergene«.

.....

»Skovene No 6, 7, 8 og 9 er beliggende paa Grændsen af Pindstrup Byes Mark. De 3 Gaardfæstere herunder Stamhuset i Pindstrup benytte Græsningen i disse Skove, og formene paa Grund af Hævd at være berettiget dertil.

Skjøndt No 9, Bjergene, allerede er paabegyndt at indhegnes, saa er der dog ikke truffen nogen Forening med Fæsterne om Græsningen deri, men da denne Skov er længst fra Byen beliggende, saa kan Fæsteren uden Vanskelighed gives Erstatning i Skovene No 6, 7 og 8, hvis de maatte gjøre Paastand derpaa«.

.....

»Stamhuset Estrup er alene Skovejer i de anførte Skove«.

De Skovnumre, Grev Scheel omtaler, nemlig Nr. 6, 7, 8 og 9 er henholdsvis Skavholt, Bredskiftet, Smalskiftet og Bjergene.

Af denne Skrivelse fremgaar det saaledes, at det stadig eksisterende Fredskovsdige, der bestaar af en Jordvold $1\frac{1}{2}$ til 2 Alen høj og

¹ Lehns greve Christen Scheel (1792–1844) til Stamhuset Estrup.

² Sjælland, Fyn og Jyllands Forst-Journal VIII – 580_b (Rigsarkivet).

ved Foden 3 Alen bred, enkelte Steder dog ligefrem sat som et Stengærde, er paabegyndt i 1833.

Digets Længde er nu, opmaalt efter Skovkortene, knap 4000 Alen.

Det har saaledes været et ikke ubetydeligt Jordarbejde, Skovejeren her har maattet lade udføre. Arbejdet var afsluttet 3 Aar senere, saaledes skriver Overførster Jessen i sin Indberetning af 25. December 1836¹ til Rentekammeret:

»Bjergene, syd for Brede Skifte, er en allerede indhegnet Bøgeskov med en særdeles udtyndet Bestand af gamle Stammer, endnu med meget liden Opvæxt«.

.....

»Det er trængende fornødent, at saa godt som al Hugst i nogle Aar ophører i de oftnævnte udtyndede Skove, nemlig i Taarup Skov med Eskildbjerge, i Auning Skov, Pindstrup Skov og Bjergene«.

.....

»Med Indhegningen af Brede Skifte kan det henstaae længere, og ialtfald indtil Stenalts og Holbekgaards tilgrændsende Skove ere regulerede.«

Denne Indberetning, hvoraf kun forannævnte Brudstykke citeres, danner i Virkeligheden Grundlaget for Afgørelsen af, hvilke Skove der, som Rentekammeret den 18. Febr. 1837² skriver til det kgl. danske Cancellie, »... kvalificere sig til fremtidig Conservation ...«, altsaa hvilke af Stamhusets Skove, der skulde betragtes som Fredskove.

Cancelliet bifaldt Overførsterens Indstilling, og Afgørelsen blev Jessen meddelt ved Skrivelse fra Rentekammeret, dateret 16. Sept. 1837³.

».....

Ligesom Cancelliet bifalder Deres Indstilling om at efternævnte Skove, nemlig

- 1) Lunden paa Hovedgaardsmarken
- 2) Taarup Skov, tilligemed Lyngroden paa Auning Mark
- 3) Auning eller Fjeld Skov
- 4) Pindstrup Skov
- 5) Brede Skifte
- 6) Bjergene

og 7) Floes Skov

af hvilke de under Nr. 1, 2, 6 og 7 ommeldte Skove allerede ere indhegnede, conserveres som bestandig Fredskov efter de af Dem paa

¹ Sjælland, Fyn og Jyllands Forst-Journal IX — 1986_a (Rigsarkivet).

² Samstedes IX — 1662—1889—1986.

³ Samstedes IX — 2659 (Rigsarkivet).

hosfølgende Korter afsatte Grændselinier og at derimod Bevoxningerne ved Vester og Øster Alling, Liltved, Virring og Amelhede samt Borup Skov overlades Vedkommende til fri Radighed, saaledes maa Rentekammeret ogsaa tiltræde de af Dem fremsatte Forslag med Hensyn til den fremtidige Hugst i Skoven, samt de ved samme foretagend Indhegnings og culturarbeider m. v.«

Naar man bemærker, at Skoven under Nr. 3 (»Auning eller Fjeld Skov«) rettelig maa læses som: Auning Skov og Skavholt, ses det, at af Stamhusets Andele i Fjeld Skov er kun de 2 Lodder, nemlig Skavholt og Bredskiftet med Bjergene, men derimod ikke den 3die Lod, »Smalskiftet« fundet værdige til at antages som Fredskov.

Vedrørende Indhegningen af Skavholt skriver Overførster Jessen den 14. Oktober 1838¹ (dateret Løvenholm):

»Hegnet omkring den sydlige Deel af Auningskov tilligemed Skavholt eller Pindstrup Skov fandtes ligeledes fortsat, saa at aldeles intet Videre deraf resterede, end en Strækning langs tilstødende fremmed Eiendom, hvor Eierne hidtil havde vægret sig ved at overtage halvt Hegn.«

Hvor denne Hegnsstrækning har været, har jeg forgæves efterforsket, men en Del kunde tyde paa, at det bl. a. maa være Strækningen mellem Skavholt og Stenaltskiftet. Paa denne findes nu Fredskovsdige, som ikke i sin Helhed følger Matrikulsgrænsen, men hvornaar dette Dige er opført, kan jeg ikke oplyse.

Overførster Jessen vedblev at tilse Stamhusets Skove, og i aarlige Indberetninger² meddelte han de foretagne Udvisningers Størrelse. Af disse Indberetninger fremgaar det tydeligt, at Vedmassen har været ringe. Af Indberetningerne fremgaar, f. s. v. angaar de senere til I. B. S. Estrup afhændede Skove, at Udvisning til Hugst har været:

Forstaar	1838/39	48	Bøge (c: 40 Favne) i Bredskiftet
		9	» (c: 25 Favne) i Bjergene
»	1840/41	59	» og Ege (c: 103 Favne) i Bredskiftet
»	1841/42	24	» (c: 55 Favne) i »Pindstrup Bjerge«
		34	» og 3 Ege (c: 32 Favne) i Bredskiftet
»	1844/45	39	» og 8 Ege (c: 49 Favne) i Pindstrup og Bredskiftet
»	1846/47	65	» (c: 145 Favne) i »Pindstrup Bjerge«
»	1849/50	65	» og 2 Ege i Bredskiftet og Skavholt
»	»	45	» i Pindstrup Bjerge

¹ Sjælland, Fyn og Jyllands Forst-Journal X — 1223^a.

² Sammesteds X — 134, 1223, 1911, Privat Skov I — 294, 729, 1070, 1503, II — 434, 785, 1343, 1952, III — 436, 836, Landvæsens Contours Journal 1851 — 656, 2957, 1853/1475, 1854/576, 3901, 1855/4675, 1856/4381 og 1857/1110 (Rigsarkivet).

I Forstaarene 1850/51—1857/58 ses der ikke at være foretaget Udvisning, hverken i Bjergene eller Bredskiftet.

Selv om man medregner Skovningen i Forstaaret 1849/50, som ogsaa omfatter Hugst i Skavholt, og hvis man anslaar de 2 sidst anførte Hugster i Favne til henholdsvis 150 og 100, er der i disse 20 Aar skovet 700 Favne eller 35 Favne aarligt. Bjergene, Bredskiftet og Smalskiftet omfatter et Areal paa 192 ha; det vil heraf ses, at Hugsten, fordelt paa Arealet, maa siges at have været meget lille, uden at det med Bestemthed kan siges, hvorledes Hugsten kan have været, set i Forhold til det bevoxede Areal; men lægger man til Grund den nedennævnte Synsforretning af 30. Okt. 1855, skulde det bevoxede Areal have været 100 Td. Ld.

Hvorledes Stamhuset selv bedømte disse Skovgrundes Værdi fremgaar af nedennævnte, af Besidderinden, Grevinde Christiane Scheel¹ den 30. Oktober 1854² til Kongen indsendte Ansøgning om Afhændelse af de nævnte Skove.

Medens der i foranstaaende er redegjort for Overførster Jessens Udvisninger i Perioden 1838/39 til 1857/58, udvisende en gennemsnitlig aarlig Hugst paa ca. 35 Favne anføres der i Andragendet, at den gennemsnitlige aarlige Hugst har været c: 40 Favne i den forud for Andragendet liggende 15 aarige Periode. Disse Opgivender strider ikke mod hinanden, idet Aarene for den 15 aarige Periode ikke er oplyst, og der ikke er oplyst nogen Fordeling af Udvisningen i 1849/50 mellem Bredskiftet og Skavholt, men de to Oplysninger samstemmer i, at der har været meget lidt Træ i Skoven.

Selve Andragendet³, der er tiltraadt af Successor, Grev Jørgen Scheel er saalydende:

»Til Kongen.

Stamhuset Estrup, Randers Amt den 30. October 1854.

Lehnsgravinde Christiane de Scheel Besidderinde af Stamhuset Estrup ansøger allerunderdanigst om allernaadigst Bevilgning til at afhænde fra Stamhuset en Deel af Skovgrunden Mtr. Nr. 22 a Klemstrup Marrmalene Sogne.

Under Stamhuset Estrup hører nogle Skove og Skovgrunde, som deels paa Grund af deres ringe Beskaffenhed deels paa Grund af deres afsides Beliggenhed lønner sig temmelig daarlig. Jeg har derfor troet, at det vilde være hensigtsmæssigt at afhænde disse fra Stamhuset, naar dette med nogen iøiefaldende Fordeel kunde skee og dette saameget mere som Stamhusets øvrige Skove formeentlig bestandig vil kunne afgive mere Træ end der kan behøves ved Hovedgaarden medens det Skov-

¹ Grevinde Christiane Scheel, født Pind, 1796—1855.

² Lehnskontrollens Arkiv. Sag: Stamhuset Estrup, Nr. 955!

³ Sammesteds, Nr. 954—56.

areal, som trænger til Beplantning alligevel er meget betydeligt og desuden dels er, dels endvidere ventes forøget ved Indtagelsen af nogle Bondejorder, som dertil fortrinlig egne sig baade ved deres Bonitet og Beliggenhed.

De paagældende Skove og Skovgrunde til hvis Afhændelse jeg allerunderdanigst ansøger om allernaadigst Bevilling ere beliggende i Marrmale Sogn Sønderhald Herred og udgjør et Areal af noget over 380 Tdr. Land geometrisk Maal. De ere betegnede paa hosfølgende Copi af Matrikulkortet med Matr. No. 22 a under Klemstrup; dog er det kun den Deel af dette Matr. No., som paa Kortet er mærket med No. 2 og 3 hvorimod det nordvestligste Skifte som paa Kortet er mærket No. 1 fremdeles ønskes bibeholdt som Fredskov ved Stamhuset fordi det er bedre Skov og staaer i umiddelbart Forbindelse med Stamhusets øvrige Skove. Hartkornet paa det samlede Matr. No. 22 a er 1 Td. 6 Skp. 3 F. 2¼ Alb. Ager og Eng uden særskildt Gammelskat.

Skovene have hidtil været anseete og behandlede som Fredskov men de ere beliggende paa oprindelig Bondejord¹. Et Stykke af Skovgrunden hvorpaa aldeles ingen Skov eller Opvæxt er, er bortfæstet og bebygget af Fæsteren selv med Forpligtelse til ved Fæstets Udløb igjen at nedbryde Bygningerne, hvis saadant forlanges. Med Hensyn til deres Beskaffenhed og Værdie tillader jeg mig allerunderdanigst at bemærke følgende

- 1 De paa Kortet med No. 3 betegnede Skifter ere for den allerstørste Deel af meget ringe Bonitet, dels Sand dels Mose og Tøvejord og fyldt med en Mængde Trærødder og Steen, saa Cultiveringens deraf enten til Skov eller Agerland formentlig vilde blive meget bekostelig og vistnok kun med meget store Opoffrelser nogenlunde lønnende. Som Skov har disse Skifter, skjönt de udgjøre omtrent $\frac{4}{5}$ Dele af det hele Areal fortiden næsten ingen Værdie idet den hele derpaa værende Skovbestand vist ikke tør anslaaes høiere end til 200 Favne Brændetræe.
- 2 Stykket som paa Kortet er betegnet No. 2 er derimod af en noget bedre Beskaffenhed og Skovbestanden derpaa kan fortiden anslaaes til omtrent 1000 Favne Bøgetræe hvoraf vel omtrent 200 Favne kan ansees som Gerningstræe og Resten som Brænde. Paa dette Skovskifte er ogsaa en ret frodig, skönt endnu ganske ung Opvæxt.
- 3 Skovene og Skovgrundene ere beliggende i en Egn, hvor der er Overflødighed saavel af Tørv som Træe og derhos i en Afstand af over 4 Miil fra nærmeste Kjøbstad /: Randers eller Grenaae /: samt 1 til 1½ Miil fra Hovedgaarden. Paa Grund af disse Omstændigheder kan Værdien af en Favne Brændetræe kun ansættes til 2½ Rd. og af en Favne Gerningstræe til kun 7 Rd.

¹ Dette er næppe helt rigtigt, se bl. a. Trap, Særudgaven for Randers Amt, Side 573: »Fjeld Skov, der i Middelalderen laa under Hevringholm, men i Tidens Løb var blevet delt mellem flere Godser, sammenkøbte I. B. S. Estrup 1855–62 og tilplantede betydelige Arealer....«

- 4 Noget ganske bestemt kan jeg ikke opgive hvormeget Skovene hidtil have afgivet men i et Gjennemsnit af de sidste 15 Aar troer jeg høist at kunde ansætte samme til 40 Favne Bøgebrænde aarlig, som beregnet til den foran angivne Priis $2\frac{1}{2}$ Rd. pr. Favn altsaa udgjør aarlig 100 Rd.
 Af det bortfæstede Areal svares aarlig 5 Rd.
 105 Rd.

Herfra maa drages, tildels paa Grund af Skovenes Beliggenhed

- a Løn til en Skovfoged 25 Rd.
 b For Hegns Opførelse og Vedligeholdelse 20 »
 c Skatter og Afgifter omtrent 10 » 55 Rd.
 Igjen 50 Rd.

som altsaa bliver det hele Netto-Udbytte Skovene i de sidste 15 Aar antages aarlig at have afgivet.

- 5 Efter den tilstedeværende Skovbestand vil dette Udbytte i en meget lang Aarrække ikke kunne forøges. Jeg troer derfor ikke at Skovene og Skovgrundene fortiden kan anslaaes til en højere Værdie end 2000 Rd.

Skjønt Skovene nu ikke hidtil kan forrente eller for det Første kan antages at kunne forrente den anslaaede Værdie, saa er det dog ikke min Mening at de bør afhændes fra Stamhuset for en saadan Sum, hvorimod jeg troer at en Kjøbesum af mindst 5000 Rd. bør udbringes. Forinden man imidlertid derom kan danne sig nogen fuldkommen begrundet Mening maatte muelig nogle yderlige Oplysninger ansees nødvendige og jeg vover derfor allerunderdanigst at foreslaae, at det allernaadigst maatte blive Justitsministeriet overladt at bestemme Kjøbesummen efter nærmere Forslag fra mig som Besidderinde af Stamhuset.

Idet jeg endnu allerunderdanigst bemærker at jeg om denne Afhændelse har raadført mig med Sagkyndige Mænd og at navnlig min Søn som nærmeste Successor her til Stamhuset er aldeles enig i, at Salget finder Sted tillader jeg mig allerunderdanigst at ansøge om

allernaadigst Bevilling til at afhænde fra Stamhuset Estrup den Deel af Skovgrundene Matr. Nr. 22 a under Klemstrup i Marrmalene Sogn som paa medfølgende Copi af Matrikulskortet er betegnet med Nr. 2 og 3 til en saadan Kjøbesum som Justitsministeriet efter nærmere Forslag finder passende, dog ikke under 5000 Rd. og med Forpligtelse for Kjøberen til bestandig at conservere og behandle Skovene som Fredskove, hvoraf altsaa følger, at Afhændelsen kun skeer samlet.

Allerunderdanigst
 (sign.) Christiane Scheel.

Angaaende Salget af ovennævnte Skovgrunde paa de af min Moder foreslaaede Betingelser, er jeg aldeles med hende.

Allerunderdanigst
(sign.) J. Scheel.«

Amtmand, Kammerherre Rosenørn¹ anbefalede Afhændelse fordi denne Afhændelse vilde muliggøre Samling af Fjeld Skov paa een Haand. Kammerherre Rosenørn skriver den 8. December 1854 saaledes:

»Skjøndt det i Almindelighed vistnok turde være betænkeligt at give Tilladelse til Salg af Skovstrækninger som tilhøre et Stamhus, troer jeg dog, at der i nærværende Tilfælde ere særegne Omstændigheder tilstede, som gjøre det for det Almindelige i høj Grad ønskeligt, at den her omhandlede Afhændelse maatte kunne finde Sted. De i Andragendet betegnede Skovstrækninger ligger nemlig saaledes inde mellem Stenalts og Holbækgårds Skove, at en rationel Skovkultur kun kan indføres ved at samle den hele Skovstrækning under Eet og da ingen af de hidtilværende Eiere, hvis Bopæle ogsaa ligge temmelig fjernt derfra, ere sindede at gennemføre et saadant Foretagende, hvilket heller ikke kan ventes udført af nærmeste Successor til Estrup, der understøtter Andragendet, formener jeg at Regjeringen paa enhver Maade bør imødekomme den Plan, som Eieren af Skafføgaard, Forstcandidat Estrup, vil udføre ved Tilcutivering af samtlige disse, hidtil meget forsømte Skovstrækninger. Jeg kan derfor ikke troe andet, end at Indenrigsministeriet, hvis det bliver hørt over Sagen, meget vil anbefale denne forsaavidt Salget skeer i Forbindelse med Indkjøbet af Holbækgård og Stenalts tilstødende Skove, samt til en Mand, hvis Personlighed afgiver saa megen Udsigt til et heldigt Udfald, som Gods ejer Estrups.

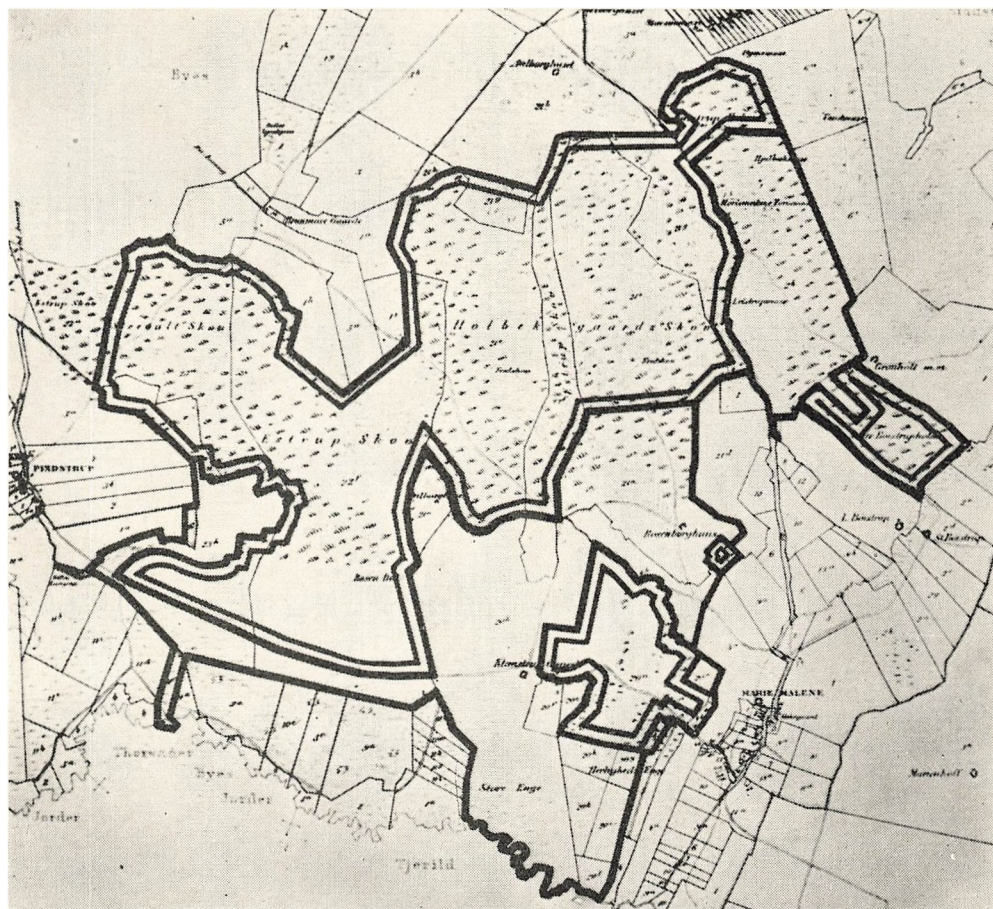
At hele Kjøbesummen bør tilfalde Fideicommisset er en Selvfølge. Herredsfogdens Yttringer og en yderligere Erklæring fra Besidderinden vedlægges.«

Sagen om Afhændelsen gaar nu sin Gang gennem de paa-gældende Myndigheder, som lader optage en Syns- og Vurderingsforretning over Ejendommen. Denne Forretning giver et klart Billede af Forholdene. Den omtaler »den saakaldte Fredskov«, hvormed menes Bjergene, og angiver Størrelsen til 70 Td. Land og anfører at denne Del var »tildeels forsynet med ufuldstændigt Hegn«. Dette sidste synes mærkeligt, i hvert Fald har Overførster Jessen, som foranmeldt, meddelt, at Hegnet var færdigt i 1836.

Med den under Litra B omtalte Hedelod maa sikkert være ment de Syd for Bjergene liggende Arealer, der senere blev skyldsæt

¹ Mathias Hans Rosenørn, født 1814, død 1902. Amtmand over Randers Amt 1854—85, Kammerherre, Geheimekonferensraad.

Nord.

Se Side 61-62.

De fredskovspligtige Arealer (1114 Td. Ld.) er paa Kortet indlagt med dobbelt Linie.

Maalestoksforhold 1:40.000.

under Mtr. Nr. 22 i, 22 h, 22 k og 22 l Klemstrup, Marie Magdalene Sogn og nu henhører under Landbrugsejendommen »Bjergene«. Denne Lod begrænses mod Nord af Bjergenes Fredskovsdige.

Af de solgte »Skovgrunde« var c: 70 Tønder Land Bøgeopvæxt fra omkring 1835 og 30 Tønder Land Bøgeopvæxt fra omkring 1825, medens Resten var ubevoxet!

Der anføres derhos, at den hugbare Vedmasse var c: 1000 Favne Brænde.

Forretningen lyder saaledes¹:

»Aar 1855 den 30. October mødte undertegnede Forstcandidater, Hofjægermester Lichtenberg² til Bidstrup og Proprietair Holsten³ til Sødrringholm paa Gammel Estrup for i Følge Indenrigsministeriets Skrivelse af 20. October dette Aar at taxere og vurdere nogle Skovskifter i den saakaldte Fjeld Skov, hvilke Stamhuset Estrup efter Bevilling agter at afhænde til Hr. Forstcandidat Estrup til Skafføgaard. Karter og andre Oplysninger overlodes Taxatorerne, og derpaa fremmedes Forretningen.

Ved disse Oplysninger fandt vi at de Skifter, der agtes afhændede ere beliggende under Matrikuls No. 22 Klemstrup, Maria Malene Sogne og ere udskilte i 2 Dele, hvoraf den ene

Smalskiftet kaldet er	63	Tdr.	Land
det andet Skifte A. Fredskov	70	»	»
B. Hedelodden	23	»	»
C. Det øvrige Overdrev.....	220	»	»
Kortets Indkrympning	6	»	»

i Alt 382 Tdr. Land

Ved Besigtigelse af disse Ejendomme fandt vi, Smalskiftet at være en langagtig uden Skov bevoxet Strækning af ringe Bonitet, cr 4000 Al. lang med en Bredde af 200—300 Al. beliggende i Skafføgaards Ejendom.

Det store Skifte bestaar

A. af den saakaldte Fredskov, tildeels forsynet med ufuldstændigt Hegn, her forefandtes nogle overmodne⁴, toptørre Bøge staaende i for størstedelen 15—20 aarig Opvæxt

B. 23 Tdr. Land ubevoxet Hede

C. 226 Tdr. Land, hvoraf 30 Tdr. Land Stang Skov i 25—30 Aars Alderen, det øvrige er dels Mose, dels Lyngbevoxet Overdrev uden Indhegning og Jordbunden af ringe Beskaffenhed.

¹ Lehnskontrollens Arkiv. Sag: Stamhuset Estrup, Nr. 955. Sagen corresponderer med Justitsministeriets 2. Departements Sag G. 2238.

² Forstcandidat Hans Henrik de Lichtenberg (1803—1867). Besidder af Stamhuset Bidstrup, Kammerherre.

³ Proprietær Chr. Fr. H. Holsten (1821—1907). Ejer af Sødrringholm fra 1855 til 1906.

⁴ Der findes endnu nogle faa af disse gamle Bøge. I Vinteren 1940—41 væltede en af dem; en Undersøgelse viste en Alder paa 396 Aar.

Hele den bestaaende hugbare Masse af Bøg, vilde omtrentlig kunde beregnes til en 1000 Favne Brænde, hvilke paa Grund af de i Egnen lave Træpriser, langt fra vilde kunde dække Omkostningerne ved hele Arealets Indhegning og Kultur.

Efter paa de forskellige Steder at have gjort os bekendt med Jordbunden og Bestandens Beskaffenhed, ere vi efter vor nøje Overveielse og Beregning komne til det Resultat, at Verdien af ovenmeldte 382 Tdr. Land i Handel og Vandel kan opnaae Verdien af 10.300 Rd. R.

datum ut supra

(sign.) Lichtenberg

(sign.) Holsten.«

Efter Optagelse af denne Vurderingsforretning og behørig Behandling i alle Instanser, blev Afhændelse tilladt. Dette skete — efter Forelæggelse i Statsraadet — den 27. April 1856¹.

Som ovenfor ommeldt købte I. B. S. Estrup de fra Stamhuset Estrup afhændede Skovgrunde, og det er ligeledes foranført, at kun Bredskiftet, og derunder Bjergene, var antagne til Fredskov, medens Smalskiftet ikke skulde være Fredskov. Det maa ligge nær at antage, at denne Resolution kun refererer sig til de da skovbevoxede Arealer. I hvert Fald kan der ikke være nogen Tvivl om Udstrækningen af Bjergene, der dengang allerede var indhegnet med Fredskovsdige. Der synes ejheller at kunne være Tvivl om, at Fredskovspligten for »Bredskiftet« kun omfatter de dengang bevoxede Arealer, da Resolutionen i modsat Fald vilde have paabudt Kulturarbejder paa den øvrige Del, hvilket m. a. O. vil sige, at Resolutionen belægger 100 Td. Ld. med Fredskovspligt. Imidlertid ses det af Stamhusets Ansøgning om Salg, at det var et Vilkaar, at Køberen skulde forpligte sig til at conservere og behandle Skovene som Fredskov, og saaledes, som Kammerherre Rosenørns Salgsanbefaling er affattet, maa det antages, at Amtet anbefaler Salg under Forudsætning af, at alle Skovgrundene belægges med Fredskovspligt. Undtaget fra Fredskovspligt kan herefter kun antages at være den sydligste Del af Smalskiftet, senere skyldsæt under Mtr. Nr. 22 m Klemstrup, Marie Magdalene Sogn, hvilket var en Lod, som »Pindstrup Mænd« benyttede (jfr. foran under Holbækgaard Fredskov), og den i Vurderingsforretningen ommeldte »Hedelod« Syd for Bjergenes sydlige Fredskovsdige. Man kommer herefter til følgende Resultat: Det samlede Areal, Mtr. Nr. 22 f dækkede, opgjordes paa Salgets Tid til Td. Ld. 387^{11.550}/_{14.000} eller ha: 213,9330, hvoraf Fredskov: det samlede Areal med Fradrag af »Hedelodden« og Mtr. Nr. 22 m Klemstrup, eller 192,0470 ha.

Ex tuto bemærkes med Hensyn til Arealets Størrelse, at dette,

¹ Lehnskontrollens Arkiv, Sag: Stamhuset Estrup, Nr. 955.

der ved Salget blev opgjort til 213,9330 ha, nu kun omfatter 211,4106 ha. Differencen hidrører formentlig fra Expropriation i Anledning af Jærnbaneanlægget Randers—Ryomgaard samt eventuelt ved Berigtigelser ved Udstykninger, men herom vil Matrikulsdirektoratet kunne give Oplysning. I denne Forbindelse er Differencen uden Interesse.

Af Gl. Estrups Andel, stor ialt c: 388 Tønder Land, maa her-
 efter 348 Tønder Land anses som Fredskov.

Store Bøjstrup Skov.

Kort før Jul 1805 brændte Bøjstrupgaarden¹. Gaarden tilhørte paa dette Tidspunkt Landsdommer Hoff, men han solgte ved Skøde af 14. Juni 1807 hele Hartkornet, nemlig 7 Tønder 6 Skæpper 2 Fdk. 2 Album og Skovskyld 2 Tønder 5 Skæpper 1 Fdk. til Carl Anthon Willaume², der i 1811 solgte det meste af Gaardens Tilliggende. En Del blev i 1812 købt af Borger i Aarhus, Jørgen Hansen, og i 1817 ses Landvæsenskommissær og Kammerraad Esmarch³ til Marienhoff at have erhvervet Ejendommen, men 4 Aar efter, i 1821, havde han dog endnu ikke faaet Skøde paa Ejendommen.

I 1822 vilde Prioritetshaverne, nemlig Cancelliraad Lanng i Aarhus og Medarvinger, bortsælge Ejendommen for deres Fordring, der oprindelig synes at have tilhørt Kammerherre Rosenørn, men den 26. Januar 1828 fremsender Landinspektør Fönss⁴ af Ebeltoft Udstykningsberegning over Gaarden, hvorefter det den 29. Marts 1828 approberes, at den deles i 7 Parceller, med hvilke der forholdes saaledes:

- Parcel 1 sælges til Søren Bæk
- » 2 » » Peder Madsen
- » 3 » » Peder Jensen
- » 4 » » Mads Pedersen
- » 5 og 6 beholder afgangne Kammerre
 Rosenørns Arvinger
- » 7 sælges til Køberne af Parcellerne 1—4.

Parcel 7 er den nuværende Bøjstrupskov, som dengang var beregnet til $221\frac{10.790}{14.000}$ Tønder Land og af reduceret Størrelse $3\frac{4.940}{14.000}$ Tønder.

¹ Jyllands Landvæsenskontors Journal 1828 Nr. 815 (Rigsarkivet).

² Carl Anton Willaume, død 1851.

³ Kammerraad Ole Esmarch var Ejer af Marienhoff 1822—24.

⁴ F. W. Fönss, Lieutenant. Landmaaler $\frac{2}{8}$ 1805, Landinspektør $\frac{20}{11}$ 1810, død antagelig i Aaret 1849.

Medens der i den ovennævnte Sag ikke ses noget anført om, hvorvidt den paagældende Skovstrækning var Fredskov eller ej, viser det sig ved Gennemgangen af Forarbejderne til Matrikulen af 1844¹ forsaavidt denne Ejendom angaar, at der om Ejerne er anført: Søren Nielsen Bech, Peder Jensen, Mads Pedersen, Rasmus Pedersen, og at der med Hensyn til Hartkorn er anført efter den gl. Matrikul: Skovskyld 2-4-2-0 og efter den ny Matrikul: Ager og Engs Hartkorn 0-4-2-2, og i Anmærkningerne anføres »En Skovstrækning vestligst i Ejerlauget. Denne Skov er anmeldt som Fredskov«. En senere Sag i Matrikulens Arkiv² bekræfter foranstaaende og oplyser, at de foranævnte 4 Ejere af Skoven ejede Mtr. Nr. 2 a, 2 c, 2 d og 2 g.

Den til Gennemgang paa Amtsstuen i Anledning af Matrikulen af 1844 henlagte Hartkornsextrakt for Sønder Hald Herred udviser ogsaa³, at Skoven er Fredskov.

Det turde herefter være uomtvisteligt, at Bøjstrupskoven omkring 1840 af de paagældende Myndigheder blev betragtet som Fredskov, hvilket ogsaa bestyrkes af, at en ny Ejer i 1850 henvender sig til Indenrigsministeriet med Anmodning om Tilladelse til at opdyrke nogle Mosestrækninger i Skoven. Den ny Ejer hed Chr. Jensen, og han skrev den 22. Maj 1850 saaledes til Indenrigsministeriet:

»Da jeg i denne Sommer agter at opføre en Bygning for en Skovfoged i den mig tilhørende »Store Bojstrup Skov«, som er beliggende i Randers Amt, Sønderhald Herred, Marimalene Sogn, og som staar for Hartkorn Skovskyld efter den gl. Matrikul 2 Td. 4 Skp. 2 Fk. nyt Hartkorn Ager og Eng under No. 2 h 4 Skp. 2 Fk. 2 Al. med et Areal af 233½ Td. Land hvoraf en betydelig Deel er Mose, Eng og Hedejord i ucultiveret Tilstand, og det er af Nødvendighed for mig at der bliver dette Skovfogedsted tillagt nogen Jord saaledes at der kunde holdes nogle Creature, vover jeg underdanigst at udbede mig det Høie Ministeriums Tilladelse til at opdyrke de ucultiverede Jorder, navnlig Moserne, som befindes i samme, og som ikke egner sig til Skovkultur, men kan blive god Agerjord og som saadant yde langt større Nytte.

Silkeborg den 22de Mai 1850.

underdanigst
(sign.) Chr. Jensen.«

Denne Ansøgning sendes, efter forskellig Correspondance til Overførster Jessens Erklæring, og Overførsteren udtaler i en over Sagen den 18. Nov. 1850 afgiven Erklæring.

(Erklæringen fylder næsten 2 Foliosider.)

¹ Sogneprotokollen (93–12) Side 82 (Matrikuldirektoratet).

² Forandringssag Randers Amt, Lb. Nr. 698, dateret 7/7 1840.

³ Pagina 307.

»

Da det nu ved min Nærværelse paa Stedet er bleven mig tilfulde bekendt at hans videre Ønske gaar ud paa at kunne forbinde de opdyrkede Moser med hverandre ved at medindtage til Agricultur nogle Hedestrækninger som ligge omkring og imellem dem, og at de adspredte Skovvæxter, som findes paa disse Heder, navnlig imellem Linierne abc og de, ere af saa ringe Beskaffenhed, saa der ikke vilde være noget Væsentligt tilhinder for at udlægge hele Stykket mellem disse Linier under forholdsmæssige Betingelser, saa formener jeg at skulle indstille, at der blev ham tilbuden Overladelse til fri Raadighed af dette Stykke, imod at han lod give sit Skjøde Thinglæst Paategning om at tilendebringe, inden Forløb af 10 Aar, Tilcutiveringingen af alle de Aabninger, som findes i Skoven Øst for Linien d e og vest for Linien a b c, og som derhos af Forstvæsenet maatte blive fundne tjenlige til Skovkultur, samt om endvidere og i samme Tidsrum at forvandle til Naaleskov hvad der udenfor oftmeldte Linier forekommer af Birkebestand, alt forsvarligen og efter Anviisning at udføre.

Endnu bemærkes, at der i Strækningen »Holmen« er paa en ubevoxet Plaine opført et Huus til Skovfogedsted, og at der formentlig kunde indrømme Areal til en Have ved dette Huus, imod at Forstvæsenet nærmere anviste, hvad Udstrækning der kunde gives denne Have, samt at Eieren lod dennes Grændser og Huset anlægge paa Kortet ved en autoriseret Landmaaler

Over Overførsterens Udtalelse indhenter Indenrigsministeriet nu gennem Randers Amt en Udtalelse fra Ejeren, Chr. Jensen. Denne synes at have stor Interesse i Overførsterens Forslag om ogsaa at fritage en Strækning, anvendelig til Have og Planteskole, i hvert Fald skriver han:

»Ved Resolution af 14. December 1850 har det høie Ministerium givet mig Udsigt til at faae, en, aldeles øde lyngbegrøet Strækning i store Boystrup Skov overladt til fri Raadighed, hvilken jeg dog for at kunne gaae ind derpaa underdanigst maae bede mig forandret saaledes, at det foruden Strækningen mellem Linierne a, b, c og d, e ogsaa udvides til Figuren f, g, h, i ved hvilken mit Sted Elineholm er beliggende og som især skulle anvendes til Have og Planteskole m. m. denne Strækning har tidligere været dyrket Agerland og ligesaa lidt paa denne som hiin Strækning har der i Mands Minde været Skov, saa det maae antages at ligge baade i Statens og min Interesse at det bliver forbedret, som det nu er bliver det aldrig bedre eller af nogen Værdie.

Saafermt det høie Ministerium vil indrømme mig denne Begjæring er jeg villig til inden 10 Aars Forløb at tilculturere alle de aabne Steder som findes i de 2de Skovstrækninger udenfor de nævnte Linier (hvor jeg alt har beplantet c. 2 Td. Land med Gran) lade Skjødets nyde en saadan Paategning samt lade

Linierne afsætte paa Kortet af en autoriseret Landmaaler, en saadan kommer i April hertil Naboe Skoven saa det ville være besparende for mig om jeg til den Tid turde vente at have Resolutionen, derom beder

Store Bøjstrup Skov, i
Randers Amt den 26de Marts 1852.

underdanigst
(sign.) Chr. Jensen.

Til

Indenrigsministeriet
i Kjøbenhavn.«

Sagen gaar tilbage, samme Vej den var kommet, og Overførster Jessen faar paany Lejlighed til at udtale sig over Forholdene (3/4 1852, næsten 3 Foliosider) og den 24. Juli 1852 indgaar Indenrigsministeriet paa Chr. Jensens Forslag.

Paa dette Tidspunkt maa Chr. Jensen have afhændet Ejendommen, for det næste, der sker, er, at Proprietær, cand. pharm. Carl Vium henvender sig til Overførster Jessen med Anmodning om Udvisning i Bøjstrupskoven. Vium havde købt Bøjstrupskoven af examinatus juris Malthe Christian Meulengracht i Viborg, hvis Adkomst var læst 7. Febr. 1854, og han skulde efter Skødet, der er læst den 21. Aug. 1855, betale 7000 Rigsdaler i Købesum; i dette Skøde¹ henvises udtrykkeligt til Indenrigsministeriets Resolutioner af 14. Dec. 1850 og 24. Juli 1852, hvilket bl. a. kan forklare Køberens Henvendelse til Overførster Jessen. Sælgeren, Meulengracht, havde ikke tinglyst Adkomst paa det Hus, som Chr. Jensen lod bygge i Skoven jfr. Jensens Skrivelse af 22. Maj 1850, men som Adkomst læstes en af Branddirektoratet for Rougsøe m. fl. Herreder den 29. Marts 1856 udstedt Attest om Bygningens Brandforsikring i Landbygningernes alm. Brandforsikring, ifølge hvilken Huset »Elineholm« kaldet, under Nr. 449 var brandforsikret for 500 Rigsdaler.

Cand. pharm. Vium synes saaledes at have givet 7000 Daler for Ejendommen. Maaske maa man i Betragtning af det om Ejendommen og Skoven paa samme oplyste mene, at denne Købesum var temmelig stor, men det maa her iagttages, at Ejendommen i 1851 var blevet taxeret til 11.110 Rdl. efter Forordning af 7/6 1827 om Udlaan af Umyndiges Midler.

Ifølge denne Forordning, § 2 Litra d, skulde Retsskriveren være til Stede ved Vurderingsforretningen, naar Udlaanssummen udgjorde mere end 500 Rdl.

Det synes derfor ogsaa fuldt ud korrekt, naar der i den udstedte Panteobligation, læst 8/1 1856², anføres Vurderingen af 1851

¹ Pantebogen XXXIII — 148.

² Pantebogen XXXIII — 643.

(11,110 Rdl.) og derpaa anføres, at Ejendommen paany den $16/3$ 1853 («uden at Retsskriveren da var tilstæde») blev taxeret 360 Rdl. højere, eller til 11.470 Rdl.

Spørgsmaalet om Fredskovspligten, der endnu ikke havde fundet sin endelige Afgørelse, giver paany Myndighederne Anledning til at udtale sig. Det vilde føre for vidt at citere alle Instanser, og der skal da blot anføres Amtmand, Kammerherre Rosenørns Udtalelse ($26/9$ 1856):

»

Da denne i en meget lang Aarrække høist forsømte Eien-
dom nu i bemeldte C. Wium har fundet en Eier, der vel synes
meget at have overvurderet denne Erhvervelse, men tillige at
ville behandle den med størst mulig Omhu og heller ikke er
ganske blottet for Midler, tillader jeg mig at indstille, at de tid-
ligere fastsatte Betingelser om Skovens Tilcultivering maa anses
gjældende fra 1. October d. A., imod at Eieren uden Ophold
godtgjør at have ladet den forlangte Tilførsel paa hans Skjøde
tinglæse.«

Endelig udsteder Vium den 5. Feb. 1857 den begærte De-
klaration.

Deklarationen er saalydende:

»Da de Betingelser, der af Indenrigsministeriet ved
Skrivelse af 16. December f. A. ere stillede for, at en vis Deel
af min Eiendom, Store Bøjstrup Skov i Marie Magdalene Sogn
overlades mig til fri Raadighed, imod at en andel Deel beplantes
med Naaletræer, i Overensstemmelse med den, paa medfølgende
Kort gjorte Inddeling, nemlig

- a) at jeg inden Udløbet af 10 Aar fra 16. December f. A. til-
endebringer Tilcultiveringen af alle de aabne Steder, som
findes Øst for Linien d e (med Undtagelse af den af Linierne
f g h i begrændsede Strækning), og Vest for Linien a b c, og
og som af Forstvæsenet maatte blive befunden tjenlige til
Skovcultur;
- b) at jeg i samme Tidsrum efter Forstvæsenets Anviisning
beplanter med Naaletræer, hvad der indenfor de nævnte
Fredskovslinier forekommer af Birkebestand, forsaavidt Jord-
bunden maatte egne sig dertil,
- c) at jeg saafremt disse Arbejder ikke til den bestemte Tid ere
forsvarligen udførte, da maa taale, at de paa min eller ved-
kommende Eiers Bekostning af Forstvæsenet foranstaltes
udførte ved leiede Folk og endelig
- d) at jeg afholder Omkostningerne ved det af Forstvæsenet
førte Tilsyn med, at de omhandlede Forpligtelser efter-
kommes,

af mig ere antagne, og saaledes at det ogsaa gjelder for efterkommende Eiere, saa tager jeg mig herved den Frihed at anmode om, at der maa blive foretaget Tinglæsning af Declarationen overensstemmende med Ministeriets Forlangende.

Store Bøjstrup Skov
Marie Magdalene Sogn
d. 5te Februar 1857.«

Ærbødigst
(sign.) C. Wium.

Dette Dokument, der blev stemplet til Taxt 42 Skilling, blev tinglæst den 10. Marts 1857¹. I Læsningspaategningen findes af Herredsfogden anført »Kort forevist«.

De i Sagen ofte omtalte Linier, betegnet ved Bogstaver, refererer sig naturligvis til dette Kort. For derfor at gøre sig bekendt med, hvilke Dele af Bøjstrupskoven der ved den ovenomhandlede Deklaration blev fritaget for Fredskovspligt, maa man eftersøge Kortet. Dette Kort findes ikke ved Thingbogen, saaledes som Tinglysningsloven af 1926 nu vilde fordre det, men det findes hæftet til Deklarationen, som ligger i den paagældende »Sag« i Rigsarkivet². En Opmaaling efter dette Kort, som ganske vist ikke opgiver Arealet af hele Skoven helt i Overensstemmelse med de nugældende Maal, viser, at de to Lodder, der blev udlagt til Fredskov udgør 47,6760 ha, eller $86 \frac{6.015}{14.000}$ Tdr. Land, hvilket altsaa vil sige, at godt $\frac{1}{3}$ af Skoven er Fredskov³, idet hele Bøjstrupskoven er stor 128,7840 ha eller $233 \frac{6.490}{14.000}$ Tønder Land.

Det fremgaar af Ejerens ovenciterede Brev af 26. Marts 1852, at der paa det Areal, som blev fritaget for Fredskovspligt (c. 147 Tønder Land) ikke havde været Skov i Mands Minde, men denne Opfattelse kan dog næppe være helt rigtig, idet Overførster Jessen omtaler de spredte Skovvæxter paa Hederne mellem Moserne.

Hvad enten man nu, som Vium, vil se ganske bort fra disse »spredte Skovvæxter«, eller man som Overførster Jessen dog vil nævne, at de findes, er det i hvert Fald næppe tvivlsomt, at det fritagne Areal i det væsentlige har henligget i Lyngmoser, omgivet af Hedestrækninger hist og her bevoxet med Holme af Eg og Bøg. Disse Holme har dog næppe været andet end Pur paa Lyngbund. Saavidt jeg kan skønne efter Skovopmaalingen i 1936, er de paagældende Skovvæxter fra c. 1816—26, altsaa dengang Opvæxt paa c. 30 Aar, og det Areal, de har dækket, har ikke været stort.

¹ Pantebogen XXXV — 454.

² Landvæsens Journal 1871 Nr. 995 med Forakter, fra Tiden 1850—71 (Rigsarkivet).

³ Dette er nu afgjort ved Tinglysning af Landbrugsministeriets Paategning af 29. Sept. 1942 (Pr.skov 253/41) paa Deklarationen. Tinglysning fandt Sted ^{13/11} 1942, Tingbog II — Folio 597, Aktskab F. 510.

Brandsaar paa Bøg (fot. 1942).

Skovpart III Afd. 24. Bevoxnings Alder c: 130 Aar; fra hvilket Aar Brandskaden stammer, vides ikke.

Først, efter at I. B. S. Estrup havde købt Ejendommen, blev det i Deklarationen paabudte Kulturarbejde udført, og ikke alene de paabudte Arbejder, men ogsaa den væsentligste Del af det Areal, som blev fritaget for Fredskovspligt, blev inddraget under Skovkultur.

Til Oplysning om Træbestanden i Bøjstrup Skoven skal anføres 2 Opmaalinger, nemlig een fra 1917 og een fra 1936. Begge Opmaalinger regner med, at 106 ha er bevoxet.

De nedennævnte Tal angiver Træmassen i m³:

	Bøg	Eg	Andet Løvtræ	Gran	Fyr	Ialt
1917	7814	5200	2196	4949	426	20.585
1936	9261	3155	1226	4702	812	19.156

I det foregaaende er redegjort for de enkelte Erhvervelsens Størrelse og hvilke Dele af samme, der er Fredskov. Forsaavidt angaar den egentlige Fjeld Skov kommer man til følgende Resultat:

	Samlet Areal	Heraf Fredskov
Holbækgaard Fredskov	331 Td. Ld.	331 Td. Ld.
» Bøndergods	613 » »	97 » »
Stenaltskiftet	248 » »	164 » »
Gl. Estrup Skifterne	388 » »	348 » »
	1580 Td. Ld.	940 Td. Ld.

Det er saa heldigt, at denne Opgørelse lader sig kontrollere, idet der foreligger en Syns- og Vurderingsforretning af 1857 over disse Arealer.

Denne Synsforretning er saalydende:

»Hack Kampmann¹, Cancelliraad, Herredsfoged og Skriver i Rougsø, Sønderhald og Østerliisberg Herreder,

Gjør vitterligt: Aar 1857 den 23de Juni Form. Kl. 10 blev Herredsretten sat paa Thingstedet i Randers af den ordinaire Dommer og Skriver Cancelliraad, Herredsfoged Kampmann i Overværelse af Retsvidnerne Andersen og Hoffmann.

For Retten mødte Proprietair Mourier Petersen til Holbækgaard, som i Henhold til Rettens Udmeldelse af 25. November f. A., hvoraf Udskrift blev fremlagt til Følge, fremlagde Taxationsforretning af 26. s. M. over den saakaldte »Fjeldskov« i Mariemalene Sogn. Forretningen blev indlemmet saalydende:

»Aar 1856 den 26de November mødte Undertegnede Veiinspecteur Meyer² af Calø og Proprietair Mourier Petersen til Holbækgaard, paa Skafføgaard, for ifølge Rettens Udmeldelse af Gaars Dato at afholde Syns- og Taxationsforretning over den Godsejer Estrup sammesteds tilhørende Eiendom »Fjeldskov« kaldet med Underliggende, alt beliggende i Mariemalene Sogn, i Anledning af at han deri attraaer et Laan af offentlige Midler stort over 1.000 rd.

Retsskriveren Cancelliraad, Herredsfoged Kampmann mødte i hans Forfald ved hans constituerede Fuldmægtig

¹ Født 5/3 1813, død 17/12 1878 i Randers. Herredsfoged i Rougsø m. fl. Herreder fra 1852 til sin Død.

² A. A. Meyer, Amtsvejinspektør 1847—99.

Møller, der fungerede overensstemmende med Frd. 7de Juni 1827. Taxationsmændene erklærede at være bekendte med denne Forordnings Forskrifter. Eieren var tilstede og foreviste Adkomstdokumenter paa de Eiendomme, der ønskes gjorte til Gjenstand for Taxationen. Herefter bestaar de af

- 1) 2 Bøndergaarde, Matr. No. 20 a og 20 b i Klemstrup, et Sted, Rosenborg kaldet, Matr. No. 21 a, tre ubebyggede Jordlodder i Marimalene, Matr. No. 4 b, 21 f og 21 g samt et Huus, Meilborghuset kaldet, Matr. No. 21 c, ialt af Hartkorn Ager og Eng 21 Td. 0 Skp. 1 Fdk. $1\frac{3}{4}$ Alb. Glsk. 84 rd 24 S. Efter Skjødet, der er dateret 20. Juni, læst 18. December 1855, ere disse Eiendomme kjøbte for 10.000 rd.
- 2) Nogle Fredskove, der forhen have hørt under Holbekgaard, under Matr. No. 21 e af Marimalene ansatte til Skovskyldehartkorn 3 Td. 5 Skp. 1 Fdk. Skjødet er dateret 20. Juni, læst 18. December 1855 og Kjøbesummen derefter 5.000 rd.
- 3) En Skovstrækning Matr. No. 23 a og 23 b af Marimalene samt Skovhuset Matr. No. 6 og 11 f af Pindstrup ialt af Ager og Eng Hartkorn 4 Td. 1 Skp. 2 Fdk. $2\frac{1}{4}$ Alb. Glsk. 17 rd 18 S. Disse Eiendomme, der have henhørt under Stenalt Gods ere ifølge Skjødet dateret 18. September, tinglæst 30. September d. A., indkjøbte for 5.500 rd.
- 4) Nogle Skove og Skovgrunde de saakaldte Bjerge, Bredskiftet og Smalskiftet, henhørende under Matr. No. 22 a af Klemstrup. Ifølge Kjøbekontrakt af 23de dennes ere disse Eiendomme kjøbte fra Stamhuset Estrup for 10.300 rd.

Forsaavidt Eiendommene ikke i forvejen vare os bekendte, have vi taget dem i Øiesyn. Eieren foreviste Kort derover. Saa vidt man derefter kunde beregne, udgjøre Eiendommene i det Hele et Areal af 1.560 Tdr. Land geometrisk Maal. Heraf er udlagt til Fredskov 950 Tdr. Land. Resten 610 Tdr. Land er deels bortleiet deels bortfæstet.

Efter vort Skjøn bestaar det til Fredskov udlagte Areal, 950 Tdr. Land, af

- 1) 280 Td. Land bevoxen med Skov. Heraf er
 - a) Omtrent 100 Tdr. Land af Holbekgaards Skov (No. 2) bevoxet med ung Bøge-Stangskov og Do. Opvæxt, samt affældige Bøgetræer, og 10 Tdr. Land af samme Eiendom med halvtredsindstyveaarig Egeskov af middelmaadig Væxt,
 - b) 40 Tdr. Land af de saakaldte Bjerge bevoxete med Bøge-Opvæxt og meget store udlevede Bøgetræer, og 80 Tdr. Land af Bredskiftet med ret frodig ung Bøgeskov med isprængt Eg,
 - c) 50 Tdr. Land fra Stenalt (No. 3) bevoxet med ret frodig ung Bøgeskov med isprængt Eg,
- 2) 670 Tdr. Land, der ere ubevoxne. Heraf skjønnes
 - a) 150 Tdr. Land at være Tørvemose af en ganske god Qualitet og temmelig stor Dybde,

b) 520 Tdr. Land tildeels overgroet med Lyng og Enebær.
Dette Areal er godt skikket til Naaleplantning.

Det Areal af 610 Tdr. Land, der som anført er bortleiet og bortfæstet udgjør 22 à 23 Tdr. Hartkorn. Det er nu bebygget med 2 Gaarde, et Boelssted og 2 større Huse.

Det med Skov bevoxede Areal = 280 Tdr. Land antage vi vil kunne afgive en aarlig Nettoindtægt af 2 rd pr. Td. Land, altsaa ialt 560 rd, der udgjør Renten af 14.000 rd. Det bemærkes med Hensyn hertil, at Forholdene i Egnen ere saaledes at Af-sætningen fra Skoven stedse vil blive lettere og fordeelagtigere. Skatter og Administrationsomkostninger antage vi ville kunne indkomme ved forskellige Biindtægter, og bemærkes det med Hensyn hertil, at 3 Fæstere ere pligtige til at have Opsigt med Skoven uden Løn. De 150 Tdr. Land Tørvejord henligger for Øieblikket ubenyttede, men vi antage at de i Handel og Vandel have en Værdi af 40 rd. pr. Td. Land, altsaa ialt 6.000 rd.

Resten af det ubevoxede Areal 520 Tdr. Land henligger ligeledes ubenyttet. Vi antage, at det har en Værdi i Handel og Vandel af 10 rd pr. Td. Land, altsaa ialt 5.200 rd.

Eieren oplyste, at Jordebogsafgiften af det bortfæstede og bortleiede Gods udgjør aarlig 145 rd og 3½ Td. Rug. 3 af Fæsterne ere desuden som foranført pligtig at have Tilsyn med Skoven uden Løn. Fæsterne og Leierne udrede Skatterne af det dem overdragne Hartkorn og Communeafgifter m. v. saavel deraf som af en Deel af Stenalt Skoven (No. 3).

Uagtet den ringe Indtægt det bortleiede og bortfæstede Gods fortiden afgiver antage vi dog, naar det sammenlignes med Gods af lignende Beskaffenhed og som er bortfæstet paa lignende Vilkaar at det har en Værdi i Handel og Vandel af 15.000 rd, til hvilken Sum det fortiden med stor Lethed vil kunne afhændes.

Som anført ville Afgifter og Administrationsomkostninger for Skovens Vedkommende kunne indkomme ved forskellige Biindtægter. Fæsterne udrede alle Afgifter af Godset. Af det til Fredskov udlagte, men endnu ubevoxede Areal ville alle Afgifter ligeledes kunne indkomme ved forskellige Biindtægter. Der bliver saaledes ingen Udgifter at beregne under nærværende Forretning.

Efter det anførte antage vi at Eiendommene i det Hele have en Værdi i Handel og Vandel af 40.200 rd, hvortil vi saaledes taxere dem.

Ved denne Taxation have vi taget Hensyn til Nutidens Eiendomspriser, nemlig til hvad lignende Eiendomme for Tiden koste og ikke til mulig forandrede Conjuncturer.

Denne Forretning ville vi edelig afhjemle inden Retten.

Meyer.

Mourier-Petersen.

Overværende: Møller.
Kampmann.«

Irettelagt den 23. Juni 1857.

Det fremgaar heraf, at Synsmændene beregnede det samlede Areal til 1560 Td. Ld., eller 20 Td. Ld. mindre, end det i Virkeligheden var, samt at Synsmændene antog 950 Tønder Land for Fredskov, altsaa 10 Tønder Land mere end efter foranstaaende Opgørelse.

Det kan næppe lønne sig at hæfte sig ved denne Difference paa c. 1 %, blandt andet fordi Synsmændene, som det fremgaar af Forretningen, havde beregnet Arealet efter de fremviste Kort.

Man bør derimod hæfte sig ved Vurderingsmændenes Beskrivelse af Skovforholdene, der udviser, at kun 280 Tønder Land af Fredskovsarealet paa 950 Tønder Land var bevokset!

Fredskovsforholdene er senere ændret, saaledes at Fredskovsarealet er blevet en Del udvidet.

I 1857 var der af Fredskov	940 Tønder Land
I 1860 blev Bondegården, Mtr. Nr. 20 a Klemstrup, nedlagt og til Fredskov indtaget ...	c. 89 » »
Købet af Bøjstrupskoven udvidede Fredskovsarealet med	c. 86 » »
saaledes at der i 1934, da jeg overtog Ejendommen, var	c. 1115 Tønder Land
Fredskov, som matrikulært maatte søges under følgende Mtr. Nr. ¹ :	

Mtr. Nr. 21 e Klemstrup	182,5181 ha
» » 20 a »	53,6298 »
» » 21 g »	46,3296 »
» » 21 f »	0,3901 »
» » 23 a »	58,8238 »
» » 23 b »	32,1285 »
» » 22 f »	192,0470 »
En Lod af Mtr. Nr. 4 o	
Klemstrup	0,9400 »
» » » » » 2 h	
Bøjstrup	47,6760 »
	614,4829 ha = c. 1114 Tønder Land

I Indledningen begrunder jeg denne Afhandlings Fremkomst med Ønsket om at klarlægge, hvilke Arealer af Fjeld Skov, der er Fredskov.

Efter foranstaaende Redegørelse skulde 614 ha være Fredskov.

¹ Ved Landbrugsministeriets Approbation af 3. Febr. 1940 (U. J. 9539/1939) tilfødes det at inddrage 24 af Skovens Matrikulumre under Mtr. Nr. 22 f Klemstrup, som herefter blev stor af Hartkorn 16-6-1-0¹/₂ og af geometrisk Maal efter Kortet 571 ha.

Af Kortet, hvor Fredskovsarealerne er angivet, vil det imidlertid ses, at Fredskovsarealerne ikke ligger samlet, og der opstaar derefter det Spørgsmaal, om de mellemliggende Skovarealer ogsaa maa anses for Fredskov efter Bestemmelsen i § 1 i Lov Nr. 164 af 11. Maj 1935 om Skove, hvorefter Skovstykker, der ligger omgivet af eller danner Forbindelse mellem Fredskove, eller som udfylder Indskæringer i Yderkanten af Fredskove, skal anses som saadanne.

Hvorledes dette Spørgsmaal skal besvares, maa formentlig bero paa en Fortolkning af nævnte Lovbestemmelse. Jeg ser mig saaledes ikke i Stand til at oplyse, hvorledes Fredskovsforholdene er i Dag, og foranstaaende Redegørelse maa derfor kun betragtes som Oplysninger om, hvilke Arealer af Fjeld Skov, der var Fredskov, inden Skovloven af 1935 traadte i Kraft.

Selv om det ikke vedrører selve Sagen, skal dog sluttelig meddeles nogle Oplysninger om de nuværende Skovforhold.

Det nuværende Fjeld Skovdistrikt¹ omfatter 893 ha.

Træmassen i Skoven er opmaalt i 1917 af nuværende kgl. Skovrider Kierkgaard og i 1936 af Forstcandidat Kjeld Ladefoged. De to Opmaalinge udviser følgende (Tallene er m³):

Opmaaling	Bøg	Eg	Andet Løvtræ	Gran	Fyr	Ialt
i 1917	47.707	17.006	4.879	74.322	13.734	157.648
i 1936	56.604	12.548	3.574	75.368	10.971	159.065

Begge Opmaalinge regner med en aarlig Tilvækst paa c: 3 %.

¹ Mtr. Nr. 21 e, 22 f, 22 z Klemstrup, 2^h Bøjstrup, 5 k Brunmose og 4 u Pindstrup, alt i Marie Magdalene Sogn.